

**ДОКЛАД
ОТ МОНИТОРИНГ**

**ЗА ЕФЕКТА И СТЕПЕНТА, В КОЯТО СА ПОСТИГНАТИ СТРАТЕГИЧЕСКИТЕ
ЦЕЛИ НА ЦОИДУЕМ В ОДОБРЕНИ И ФИНАНСИРАНИ ПРОЕКТИ ПО
КОНКУРСНА ПРОЦЕДУРА 33.12-2013**

**СОФИЯ
Декември 2014 г.**

СЪДЪРЖАНИЕ

УВОД.....	3
МЕТОДИЧЕСКИ НАСОКИ	11
I. Образователна интеграция	11
1. Интеграционни политики	11
2. Стратегически цели на ЦОИДУЕМ	12
II. Основни параметри на мониторинга	13
1. Цели на мониторинга	13
2. Методологическа рамка на мониторинга	15
3. Ползватели на резултатите от мониторинга	17
III. Инструменти на мониторинга.....	17
1. Проучване по документи	18
2. Социологическо проучване	24
3. Теренно проучване в местата на осъществяване на проектите	24
4. Обработка на материалите от проучванията	25
IV. РЕЗУЛТАТИ ОТ СОЦИОЛОГИЧЕСКОТО ПРОУЧВАНЕ	27
V. РЕЗУЛТАТИ ОТ ТЕРЕННОТО ПРОУЧВАНЕ.....	38
VI. ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ	64
1. Изводи	64
2. Препоръки	69

ПРИЛОЖЕНИЯ

Приложение 1. Анкети, използвани за социологическото проучване

Приложение 2. Попълнени анкети от екипи на проектите

УВОД

Центърът за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства (ЦОИДУЕМ) подпомага реализирането на правителствената политика по отношение на образователните потребности на децата и учениците от етническите малцинства. Тази политика има за своя рамка Националната програма за развитие на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка 2006-2015 г. Дейността на ЦОИДУЕМ се основава на комплекс от специални стратегически мерки, формиращи политиката за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства. Мерките са подробно отразени в актуализираната Стратегия за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства (Стратегия)¹. Приоритетите на Стратегията са отразени както в Тригодишната програма (2013-2015) за дейността на Центъра така и в Национална стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012-2020).

Центърът разработва, финансира и подкрепя проекти, които имат за цел насърчаване на равния достъп до качествено образование и подобряване на резултатите от възпитанието и обучението на децата и учениците от етническите малцинства в България. Центърът финансира проекти, свързани със съвместно обучение и възпитание на деца и ученици с различен етнически произход в населените места, в които има предпоставки за това, чрез осигуряване на допълнителна учебно-възпитателна работа с ученици, които имат пропуски в обучението. Центърът работи в две основни направления: привличане на средства извън държавния бюджет за реализиране и подкрепа на проекти и финансиране на проекти от Центъра.

Дейността на ЦОИДУЕМ се основава на комплекса от специални стратегически мерки, формиращи политиката за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства. Дейните на Центъра през 2013 г., когато се обявява и реализира КП 33.11-2013 е насочена към изпълнение на Тригодишна програма за дейността на Центъра за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства за периода 2013-2015 год., приета с Протоколно решение № 9.1 на Министерски съвет от 06.03.2013 г. и чл. 4 от Правилника за устройството,

¹ Стратегия за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства. <http://coiduem.mon.bg>

дейността и организацията на работа на Центъра за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства, приет с Постановление № 108 на Министерския съвет от 2006г. (обн., ДВ, бр. 40 от 2006 г.).

Дейността на Центъра е насочена към изпълнение на приоритетите, заложи в „Стратегия за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства“, Националния план за действие по инициативата „Десетилетие на ромското включване 2005 - 2015 г.” в „Рамковата програма за интегриране на ромите в българското общество”, в които образователната интеграция е изведена като първа и ключова област за интеграция на ромите в българското общество и в Планът за действие на "Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите 2012 – 2020 г.". Дейността се основава и на „Програмата за развитие на образованието, науката и младежките политики в Република България (2010 – 2015 г.)”. В нея е приет като основополагащ принцип: „Обучението, подготовката и възпитанието на децата и младите хора се осъществяват в рамките на единна културно-образователна среда, която създава гаранции за защита и развитие на отделните култури и традиции в рамките на обща образователна политика и общо културно-езиково пространство”.

Програмата за дейността на Центъра за периода 2013-2015 г., отразява принципите и направленията, залегнали в Стратегията и Планът и подпомага тяхното реализиране. Стратегията и Планът идентифицират проблемите, възникнали пред образователната интеграция и извеждат три основни стратегически цели, които ще определят дейността на Центъра през следващите три години.

1. Стратегическа цел 1: Гарантиране правото на равен достъп до качествено образование, включително чрез интеграция на ромски деца и ученици в етнически смесени детски градини и училища.

2. Стратегическа цел 2: Съхраняване и развиване на културната идентичност на децата и учениците от етническите малцинства и превръщане на етнокултурното многообразие в източник на взаимно опознаване, уважение и сътрудничество.

3. Стратегическа цел 3: Приобщаване и приемане на родителите - роми към образователния процес и засилване на участието им в училищния живот.

Съгласно Чл. 3. (1) от Правилника за устройството, дейността и организацията на работа на Центъра за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства, той "разработва, финансира и подкрепя проекти, които имат

за цел насърчаване на равния достъп до качествено образование и подобряване на резултатите от възпитанието и обучението на децата и учениците от етническите малцинства в България. Съгласно Чл.20. (1) Центърът финансира проекти на: държавни и общински детски градини, училища и обслужващи звена; регионални инспекторати по образованието; държавни висши училища и общини, разработени и изпълнявани самостоятелно или с участието на юридически лица с нестопанска цел, осъществяващи общественополезна дейност.

В изпълнение на стратегическите си цели, правилника за своята дейност и стратегическите документи, официално приети от Република България във връзка с интеграцията на ромите, ЦОИДУЕМ провежда конкурсна процедура 33.12-2013 (КП 33.12-2013). Именно в **Тригодишната програма (2013 - 2015) на ЦОИДУЕМ** са залегнали стратегическите цели и приоритетите, които очертават и целта на настоящата конкурсна процедура. На основание чл. 3 и чл. 20, ал. 1 от Правилника за устройството, дейността и организацията на работа на Центъра за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства и в изпълнение на Годишен план за дейността си за 2013 г., на 27.05.2013 г. ЦОИДУЕМ обявява конкурс за набиране на проектни предложения на тема: ***"Обхващане и задържане в образователната система на децата и учениците от етническите малцинства, чрез осигуряване на равен достъп до качествено образование в мултикултурна образователна среда"***

Стратегическа цел 1: Гарантиране и осигуряване правото на равен достъп до качествено образование, чрез интеграция на деца и ученици от ромски произход в детски градини и училища със смесен етнически състав.

Стратегическа цел 2: Съхраняване и развиване на културната идентичност на децата и учениците от етническите малцинства и превръщане на етнокултурното многообразие в източник на взаимно опознаване, уважение и сътрудничество.

Стратегическа цел 3: Приобщаване и приемане на родителите - роми към образователния процес и засилване на участието им в училищния живот

Проектните предложения трябва да отговарят на следните принципи:

- Образователната интеграция е процес, в който участват децата и учениците от етническите малцинства и от мнозинството, който ангажира цялата училищна общност за ефективно осъществяване;

- Принципът за равенство и недискриминация;
 - Етническият състав на децата и учениците в групи, паралелки, училища, детски градини да отразява пропорционално етнокултурните характеристики на населението в дадено населено място;
 - Включване на иновативност при предложените проектни дейности;
 - Принципът за ефективно партньорство – включване на всички заинтересовани страни;
 - Гарантиране на устойчивост след приключване на проекта;
 - Ефективност, ефикасност и прозрачност при реализиране на проектните дейности;
- Добро управление на проекта.

Конкурсната процедура има три Приоритета, както следва:

Приоритет 1: Осигуряване на равен достъп до качествено образование на децата и учениците от етническите малцинства.

Общият бюджет на приоритета е 481 500 лв., а максималната стойност на един проект е 24 075 лв.

Теми в този приоритет са:

1. Осигуряване на качествено образование на децата и учениците от етническите малцинства.
2. Подобряване на учебната и възпитателна среда в приемните детски градини и училища.
3. Адаптацията на деца в детските градини и ученици в началните училища, за които българският език не е майчин.

Допустими дейности:

- Дейности, свързани с осигуряване на равен старт на деца и ученици от етническите малцинства;
- Дейности, свързани с адаптация на деца в детските градини и ученици в началните училища, за които българският език не е майчин;
- Дейности, свързани с подобряване на учебната и възпитателна среда в училище;

- Дейности за задържане и за насърчаване на учениците от етническите малцинства да продължат образованието си и след задължителното училищно обучение.
- Образователна подкрепа при необходимост за постъпване в гимназия, колеж и университет;
- Дейности за създаване на условия за ранно професионално ориентиране и кариерно развитие.

Индикатори за резултат и изпълнение:

- брой деца и ученици, интегрирани в смесени училища, в това число ромски;
- брой неформални дейности с интеграционен характер в училищата, разположени в общини с малки и разпръснати населени места;
- брой неформални дейности с интеграционен характер в приемни училища;
- брой адаптирани деца в детските градини и ученици в началните училища, за които българския език не е майчин;
- брой задържани и реинтегрирани ученици в образователната система от етническите малцинства.

Приоритет 2: Въвеждане и развиване на разнообразни форми на интеркултурно образование, насочено към запазване и развитие на културната идентичност на етническите малцинства при деца и ученици

Общият бюджет на приоритета е 361 125 лв., а максималната стойност на един проект – е 15 047 лв.

Теми на този приоритет са:

1. Развитие на културната идентичност на децата и учениците от етническите малцинства.
2. Повишаване на квалификацията на учители.
3. Въвеждане и развиване на разнообразни форми на интеркултурно образование.

Допустими дейности:

- Дейности, свързани с обучения на учители, работещи в мултикултурна среда с включване на компонент „Интеркултурна компетентност“;
- Дейности, свързани с обмяна на добри практики на учителите, работещи в мултикултурна среда;
- Дейности, свързани с придобиване на знания от децата и учениците за културата на етническите малцинства, живеещи в България;
- Дейности, насочени към съхраняване и развиване на културната идентичност на децата и учениците от етническите малцинства и техните връстници, в интеграционна мултикултурна среда:
 - Създаване на клубове по интереси;
 - Сформиране на групи по свободно избираема подготовка (СИП) в областта на културата, фолклора и традициите на различните етноси, танцови формации;
 - Изкуства;
 - Традиционни занаяти;
 - Проучвания, провеждани от деца и ученици, свързани с културната им идентичност.

Индикатори за резултат и изпълнение:

- брой учители, обхванати в квалификационни форми;
- брой деца и ученици, обхванати в проектни дейности за въвеждане и развиване на разнообразни форми на интеркултурно образование;
- брой класни и извънкласни форми представящи културните постижения на етническите малцинства;
- брой форми на интеркултурно образование.

Приоритет 3: Ефективна работа с родителите на децата и учениците от етническите малцинства, за превенция на отпадащите ученици и намаляване броя на безпричинните отсъствия.

Общият бюджет на приоритета е 361 125 лв., а максималната стойност на един проект е 24 075 лв.

Тема на приоритета са

1. Модел за работа с родители.
2. Изработване на методика за работа с родители на деца и ученици от етническите малцинства.
3. Мотивиране на ромските родители за подкрепа на техните деца и ученици.
4. Включването на родители при изработване на училищни стратегии, планове и програми и участието им в Училищното настоятелство.

Допустими дейности:

- Дейности, ориентирани към родителите на ромските деца, за повишаване на интереса и мотивацията им за образованието на децата им;
- Дейности, свързани с прилагане на добри практики в съвместната работа с децата, учениците и техните родители;
- Дейности, свързани със създаване и прилагане на система и методика за работа с родители на деца и ученици от етнически малцинства;
- Дейности, свързани с представяне на детската градина и училището като привлекателно място за децата и техните родители;
- Дейности, свързани със създаване на предпоставки и изграждане на родителски клубове;
- Дейности, свързани с участието на родителите в комисии и екипи за изработване на стратегии, планове и програми.

Индикатори за резултат и изпълнение:

- брой родители, обхванати в проектните дейности;
- брой модели за работа с родители;
- брой мотивирани ромски родители за подкрепа на техните деца и ученици.

Сред целевите група на проектите по всички приоритети на КП 33.12-2013 са:

- Деца и ученици, които участват в процеса на образователната интеграция;

- Учители, работещи в мултиетническа среда, опознаващи нравите и традициите на семействата и на родителите от различните етнически общности;
- Родители на деца и ученици, които участват в процеса на образователната интеграция.

Очаквани резултати от Конкурсната процедура са:

- Осигурени ефикасни мотивиращи дейности, спомагащи за задържането на децата и учениците от етническите малцинства в училище/детски градини насочени към родителите;
- Създаване на благоприятна среда и доверие на родителите на децата и учениците от ромски произход, които са интегрирани към институциите – община, училище;
- Създадени условия за по-привлекателно училище/детска градина за децата и учениците от етническите малцинства;
- Повишена успеваемост на децата и учениците от етническите малцинства в образователния процес;
- Участие на родители от етнически малцинства в УН;
- Създадени действащи смесени училищни настоятелства;
- Създадена благоприятна образователна и възпитателна среда в училища, детски градини за обучаващите се деца и ученици в учебните заведения.

Екипът от оценители осъществи мониторинга по изпълнение на проектните дейности за времето от 01.08.2014 г. до 30.11.2014 г., съгласно Техническото задание за “Изготвяне на оценка и доклад за ефекта и степента, в която са постигнати стратегическите цели на ЦОИДУЕМ на одобрени и финансирани проекти по конкурсна процедура 33.12-2013”. Екипът се състои от изследователи и оценители с опит в областта на оценка и анализ на проекти за в сферата на образованието и етническите малцинства, който изготви методика и проведе изследването в съответствие със заданието.

МЕТОДИЧЕСКИ НАСОКИ

Основна цел при разработване на методиката и провеждане на изследване бе да се извърши мониторинг на ефективността и ефикасността на реализираните проекти и да се оцени степента, в която те са съдействали за постигане на стратегическите цели на ЦОИДУЕМ.

I. Образователна интеграция

1. Интеграционни политики

Дейността на Центъра е насочена към изпълнение на приоритетите, заложи в „Стратегия за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства“, Националния план за действие по инициативата „Десетилетие на ромското включване 2005 - 2015 г.” в „Рамковата програма за интегриране на ромите в българското общество”, в които образователната интеграция е изведена като първа и ключова област за интеграция на ромите в българското общество и в Планът за действие на "Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите 2012 – 2020 г.". Дейността се основава и на „Програмата за развитие на образованието, науката и младежките политики в Република България (2010 – 2015 г.)”. В нея е приет като основополагащ принцип: „Обучението, подготовката и възпитанието на децата и младите хора се осъществяват в рамките на единна културно-образователна среда, която създава гаранции за защита и развитие на отделните култури и традиции в рамките на обща образователна политика и общо културно-езиково пространство”.

Под понятието интеграционна политика разбираме последователни и взаимобвързани действия, насочени към гарантиране на равен достъп до качествено образование на децата и учениците от етническите малцинства. Интеграционната политика има няколко основни характеристики:

- общодостъпност до образователната система /осигуряване възможност на всеки да се обучава независимо от неговото местоживееене, етнокултурен произход, социално положение и здравословно състояние;
- ограмотяване на всички ученици в задължителна училищна възраст и осигуряване на възможност всички да завършат образователен етап или степен;
- високи и трайни постижения в знанията и уменията, отчетени в края на образователен етап /степен/ или придобита степен на професионална квалификация;
- сравнимост на постиженията, отчетени в резултат на национални изпити;

- осигуряване на допълнителна образователна подкрепа на децата и учениците от уязвимите малцинствени групи, която включва:
 - изравняване на стартовите им позиции с тези на останалите деца;
 - намаляване броя на необхванатите и отпаднали от училище ученици;
 - намаляване на отсъствията от учебни часове и разширяване на възможностите за участие в извънучилищни форми на работа.
- въвеждане на интеркултурното образование в практиката на училищата чрез:
 - превръщане на културното многообразие в източник и фактор за взаимно опознаване и духовно развитие на подрастващите;
 - създаване атмосфера на взаимно уважение, толерантност и разбирателство;
 - повишаване знанията и компетентността на ръководните кадри в образованието и на учителите от различните степени на образователната система в областта на интеркултурната педагогика и човешките права;
 - повишаване качеството на образование в училищата с моноетнически състав на учениците и създаване на условия за постепенен и доброволен процес на десегрегация;
 - намаляване броя на необхванатите и отпаднали ученици от етническите малцинства в задължителна училищна възраст;
 - ликвидиране ниската степен на грамотност и квалификация на уязвимите социални малцинства и повишаване броя на завършилите средно и висше образование;
 - постигане на взаимодействие с родителите за утвърждаване на образованието като приоритет на обществото.

2. Стратегически цели на ЦОИДУЕМ

Дейността на Центъра през следващите три години, съгласно Тригодишната програма на ЦОИДУЕМ (2013-2015).

Стратегическа цел 1: Гарантиране правото на равен достъп до качествено образование, включително чрез интеграция на ромски деца и ученици в етнически смесени детски градини и училища.

Стратегическа цел 2: Съхраняване и развиване на културната идентичност на децата и учениците от етническите малцинства и превръщане на етнокултурното многообразие в източник на взаимно опознаване, уважение и сътрудничество.

Стратегическа цел 3: Приобщаване и приемане на родителите - роми към образователния процес и засилване на участието им в училищния живот.

II. Основни параметри на мониторинга

В основата на оценката бяха два взаимосвързани въпроса: първо, доколко подкрепените проекти допринасят за изпълнение на стратегическите цели на програмата на ЦОИДУЕМ за 2013 и второ, как са планирани, изпълнени и управлявани проектите от екипите и как резултатите им се отнасят към стратегическите цели на ЦОИДУЕМ.

1. Цели на мониторинга

Целта на мониторинга е да проведе изследване и изготви доклад за ефективността и ефикасността на реализираните проекти по КП 33.12-2013 и да се оцени степента, в която те са съдействали за постигане стратегическите цели на ЦОИДУЕМ.

Конкретните задачи на мониторинга включват:

- Комплексна обективна оценка на постигнатите цели и резултати от изпълнението на проектите по места.
- Анализ и оценка на ефикасността на реализираните с ученици, учители и родители дейности.
- Оценка на използваните инструменти, за подобряване на дейността за утвърждаване на интеркултурната перспектива като неотменна част от образователната интеграция на децата и учениците от етническите малцинства в процеса на модернизация на българската образователна система.
- Идентифициране, анализ и оценка на добри практики в хода на изпълнението на проектите по места.
- Изследване на ефективността и ефикасността на дейностите свързани с

повишаване квалификацията на учителите за работа в мултикултурна среда.

- Изследване на ефективността и ефикасността на дейностите, свързани с подобряването на мотивацията на родителите на децата от етническите малцинства да съдействат за подобряване на отношението към училищното обучение, намаляване броя на необхванатите и превенция на ранното отпадане.
- Изготвяне на препоръки за подобряване на подходите за осъществяване на дългосрочните и краткосрочни цели на ЦОИДУЕМ.

Оценката бе съобразена с очакваните резултати и заложените индикатори в КП 33.12-2013:

- Балансирано разпределение на учениците/децата от ромски произход в приемните училища – гарант за устойчиво интегриране на ромски деца и ученици в приемно училище;
- Осигурени ефикасни мотивационни дейности, спомагащи за задържането на децата/учениците в приемните училище/детски градини;
- Осигурени ефикасни мотивиращи дейности, спомагащи за задържането на децата в училище/детски градини насочени към родителите;
- Създаване на благоприятна среда и доверие на родителите на децата и учениците от ромски произход, които са интегрирани в приемни училища/детски градини към институциите – община, училище;
- Създадени условия за по-привлекателно училище/детска градина за децата и учениците от ромски произход;
- Повишена успеваемост на ромските деца и учениците в образователния процес;
- Участие на родители роми в УН;
- Създадени действащи смесени училищни настоятелства;
- Създаден благоприятен климат в училища, детски градини за обучаващите се деца и ученици в учебните заведения.

Индикатори за резултат:

- Процент на успешно интегрираните ромски деца и учениците, участвали в проекта;

- Брой детски градини, училища, които участват в процеса на приемане на ромски деца и ученици;
- Процент на ромски ученици, които са участвали в проекта, задържани в приемното училище;
- Повишена мотивация на родителите да изпращат децата/учениците на училище/детска градина;
- Повишено доверие на родителите към училището като институция.

2. Методологическа рамка на мониторинга

Обект на мониторинга бяха проектите, финансирани в рамките на конкурсна процедура 33.12-2013. Екипът на мониторинга разработи специална методика за осъществяване на оценка на ефекта и степента на постигане на стратегическите цели на ЦОИДУЕМ от проекти, финансирани по програмите на КП 33.12-2013, която се състои от следните технологични стъпки:

- преглед на проектната документация;
- подготовка и провеждане на социологическо изследване сред участниците в проектите;
- посещения на място и дълбочинно теренно проучване на проекти, реализирани в трите приоритета на КП 33.12-2013. Теренното проучване включи анкети и дълбочинни интервюта с екипите по проектите и преките ползватели - деца, ученици, родители и учители, като се обхващат поне половината от проектите по трите приоритета.
- анализ и оценка на управлението на проектите;
- анализ и оценка на прилаганите системи на мониторинг;
- анализ и оценка на методическата подкрепа от екипа на Центъра към бенефициентите за изпълнение на проектните дейности.

Подготовката и осъществяването на оценката включи следните стъпки:

- Изготвяне на методика на оценката и критерии за оценяване;
- Изготвяне на социологически анкети, обхващащи всички ръководители на проекти, участници в екипите и партньорите по проектите;

- Преглед на проектната документация и стратегическите документи за работа на ЦОИДУЕМ;
- Посещения на място и дълбочинно теренно проучване на проекти, реализирани в четирите програми на Центъра;
- Анализ и оценка на управлението на проектите и резултатите от проектите;
- Анализ и оценка на прилаганите системи на мониторинг;
- Анализ и оценка на методическата подкрепа от екипа на Центъра към бенефициентите за изпълнение на проектните дейности.

Водещи критерии при изготвяне на методиката на оценката по програмите на КП 33.12-2013 бяха:

- Релевантност на проектите по отношение на програмата;
- Ефективност и ефикасност на изпълнението на проектите, на постигнатите резултати по места;
- Устойчивост и мултиплициране на резултатите;
- Идентифициране и анализ на добрите практики в хода на изпълнението на проектите по места, във вид и формат, който позволява тяхното популяризиране;
- Основни изводи и препоръки за подобряване на програмите и на подходите за осъществяване на дългосрочните и краткосрочни цели на ЦОИДУЕМ.

3. Ползватели на резултатите от мониторинга

На ниво централна изпълнителна власт ползвателите са ЦОИДУЕМ, както и МОМН и РИО, областна администрация, НСО и експерти.

На ниво общинска администрация, ползватели на оценката са експерти в общинската и администрации, ангажирани с образование, както и общински съвети, кметове и заместник-кметове, които отговорят за формиране и провеждане политиката на общинската политика в сферата на образованието и интеграцията.

Сред педагогическата колегия, оценката е насочена към учители от цялата страна, работещи в условията на мултикултурна образователна среда, експерти и изследователи, които работят в областта на педагогиката, билингвизма и образователната интеграция.

Не на последно място, оценката би ползвала и национални и регионални медии,

както и гражданското общество, за което въпросът за образователната интеграция е от голямо значение.

III. Инструменти на мониторинга

Инструментите на настоящия мониторинг бяха съобразени със заданието за изпълнението и са направени на база на показателите за изпълнение, залегнали в тригодишната Стратегия на ЦОИДУЕМ. Мониторингът бе разработен в съответствие с Индикатори от Тригодишната програма за дейността на ЦОИДУЕМ 2013-2015, на база на които е изготвена КП 33.12-2013.

Бяха взети предвид следните индикатори за изпълнение:

- Приемни детски градини и училища, в които ще бъдат записани деца и ученици от ромски произход;
- Образователни институции, разработили програми, планове или стратегии за интеграция на деца и ученици от ромски произход и адаптирането им в съответните образователни институции;
- Детски градини и училища, в които ще се проведат дейности, насочени към приемане и интегриране на ромските деца и ученици.
- Общини, в които се планират и осъществяват ефикасни и адекватни дейности за интеграция на ромски деца и ученици
- Споразумение за разбирателство и план за осъществяване на политики за интеграция между общината и НПО-партньор с цел реализиране на дългосрочни съвместни действия;
- Дейности, в които участват родители на български и ромски деца и ученици, ангажирани в проектните дейности, насочени към пълноценна интеграция на децата и учениците от ромски произход в приемните училища/детски градини;
- Намален брой безпричинни отсъствия на децата и учениците в целевите детски градини/училища;
- Намаляване броя на отпаднали ученици;

Бяха взети предвид следните индикатори за резултат:

- Брой ромски деца/ученици, които са записани в приемни училища/детски градини;
- Брой приемни училища детски градини;
- Брой задържани ученици/деца в приемни училища и детски градини през учебната година;
- Брой мотивационни дейности, свързани с десеграгационните процеси и задържането на децата/учениците в детска градина/училище;
- Брой родители, включени (наети) по проекта, работили по проектните дейности с цел повишаване на мотивацията им да изпращат децата на училище;
- Брой родители – роми, нови членове на училищни настоятелства (УН);
- Брой УН, със смесено участие на български и ромски родители;
- Брой наети по проекта, работещи наставници, посредници, подпомагащи интеграционните процеси;
- Подобрени знания и умения на децата и учениците, които са постъпили в приемни училища (повишен успех, повишен интерес към учебния процес).

1. Проучване по документи

Подготовката на мониторинга започна със запознаване с проектите по документи в ЦОИДУЕМ и стратегическите документи в сферата на образователната интеграция, и идентифициране на целите и очакваните резултати от реализацията им. Установяване на декларираната в отчета на проекта степен на реализация на целите и очакваните резултати в количествен и качествен аспект. Чрез проучването по документи екипът, осъществяващ мониторинга, се запозна с всичките проекти по трите приоритета, тяхната стратегия и резултати и определи ключови за успешността на проекта критерии, на базата на които се модифицираха въпросите и целите на теренното проучване по места. Подбраха се съответстващи на спецификата на проекта хора от целевите групи, както и конкретизиране на типове инструменти за теренното проучване – анкетната карта, дълбинното интервю и беседа.

По Приоритет 1 са финансирани 20 проекта, по Приоритет 2 – 24, а по Приоритет, както следва:

Приоритет 1. Осигуряване на равен достъп до качествено образование на децата и учениците от етническите малцинства

№ по ред	Кандидатстваща институция	Населено място	Наименование на проекта	Крайна оценка
1	ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“	с. Липница	Моето бъдеще	86,33
2	СОУ „Св. Паисий Хилендарски“	с. Първомай	Критическо мислене и гражданско образование	84,67
3	ОУ „Христо Ботев“	с. Загоре	Заедно в училищния живот	84,33
4	ЦДГ „Детелина“	гр. Самоков	Конфликт и толерантност	84,00
5	НУ „Васил Левски“	гр. Кричим	Целодневно ще се учим, за да сполучим	83,33
6	106 ОУ „Григорий Цамблак“	гр. София	Домино	82,00
7	ОДЗ „Мечта“	гр. Кюстендил	Вълшебен общ свят	80,67
8	РИО, София – град	гр. София	Да се научим да живеем и творим	79,67
9	Община Кирково	гр. Кирково	Аз и ти заедно	79,00
10	РИО на МОН, София – област	гр.София,Цариград,шосе125	За включващо образование с компетентни учители	79,00
11	ОДЗ „Щастливо детство“	гр. Твърдица	Ръка за ръка	78,67
12	ОДЗ „Гьончо	гр. Ихтиман	Заедно учим, заедно	78,00

	Белев“		творим	
13	79 СОУ „Индира Ганди“	гр. София	Децата и езикът	76,33
14	9 ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“	гр. Сливен	Пътят към по-добро бъдеще минава през училище	75,33
15	44 СОУ „Неофит Бозвели“	гр. София	Училище за всички	74,67
16	ЦДГ „Щастливо детство“	гр. София	Сплотени и заедно	74,00
17	ОДЗ 68 „Ран Босилек“	гр. София	Щастливи заедно-учим, играем, спортуваме и празнуваме	74,00
18	ОУ „Васил Левски“	с. Върбица	Толерантно училище	73,67
19	Община Крумовград	гр. Крумовград	Детска академия за знания и толерантност	73,67
20	ОУ „Ел. Пелин“	с. Първомайци	Възможности за интеграция	72,33

Приоритет 2 Въвеждане и развиване на разнообразни форми на интеркултурно образование, насочено към запазване и развитие на културната идентичност на етническите малцинства при деца и ученици

№ по ред	Кандидатстваща институция	Населено място	Наименование на проекта	Оценка
1	ОДЗ „Мечта“	гр. Кюстендил	Заедно играем, учим и мечтаем	84,67
2	СОУ „Любен	гр. Пловдив	Дъга на приятелството	83,00

	Каравелов“			
3	ОУ „Виделина“	с. Сейдол	Изкуството да се учим и да творим заедно	81,67
4	ЦДГ „Щастливо детство“	с. Звездел	Шанс за детската толерантност	81,67
5	ЦДГ „Детска радост“	гр. Долна Оряховица	Талантливи, забавни, различни	81,33
6	Община Оряхово	гр. Оряхово	Заедно творим красота-театралното изкуство като форма на интерактивно образование	81,00
7	ОДЗ „Щастливо детство“	гр. Твърдица	Играем и творим заедно	79,33
8	2ро ОУ „Иван Вазов“	гр. Вълчедръм	Различни по етнос-еднакви по мечти	76,67
9	РИО, гр. Силистра	гр. Силистра	Развиване на интеркултурната компетентност на учениците като превенция срещу отпадане от училище	76,00
10	Второ ОУ „Константин Фотинов“	гр. Лом	Заедно учим, творим и спортуваме	75,67
11	ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“	с. Дончево	Етно-чудесия	74,67
12	ОДК - Лозница	гр. Лозница	Културното многообразие в Община Лозница	73,67
13	ОУ „Емилиян Станев“	с. Ряховците	Палитра от етноси и култури	73,67
14	2 ОУ „Хр. Смирненски“	гр. Берковица	Еднакви в многообразието	72,67

15	ОУ „А. Страшимиров“	с. Бохот	Искри от огнището	72,67
16	ЦДГ „Слънце“	гр. Враца	ЦвЕтно колело	72,67
17	СОУ „Аргири Жечкова“	гр. Сливен	Генезис и интеркултурно взаимодействие-модел за развитие на интеркултурната компет.на педагог.специалисти	72,33
18	ОУ „Васил Левски“	с. Върбица	Всички сме еднакви	71,67
19	ОУ „Елин Пелин“	с. Първомайци	Панаир на добрите идеи	70,67
20	67 ОУ „Васил Друмев“	гр. София	Изграждане на модел за квалифициране в проблемно и проектно базирано образование-история и култура на ромите	68,00
21	1во ОУ „Никола Йонков Вапцаров“	гр. Берковица	Различни, но заедно можем повече	67,67
22	ОУ „Хр. Ботев“	с. Лопян	Мечти без граници	67,67
23	ОДЗ „Детелина“	гр. София	Правото на детето на права	67,00
24	97 СОУ „Братя Миладинови“	гр. София	Културна идентичност и толерантност	65,33

Приоритет 3 Ефективна работа с родителите на децата и учениците от етническите малцинства, за превенция на отпадащите ученици и намаляване броя на безпричинните отсъствия

№ по ред	Кандидатстваща институция	Населено място	Наименование на проекта	Крайна оценка
1	СПВУИ „Хр. Ботев“	с. Подем	Бъдеще за девойките	81,33

2	ОУ „Васил Левски“	с. Леденик	Добре дошли в училище, родители	80,33
3	СОУ „Христо Ботев“	с. Арчар	Еко кът в Европа	79,00
4	ЦДГ „Слънце“	гр. Враца	Партньорство в името на децата	78,67
5	ОДЗ „Звънче“	гр. Ботевград	Перспективи и бъдеще за децата	78,33
6	ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“	с. Бело поле	Куклен театър за малки и големи-школа за родители, ученици и учители	75,33
7	ПГ по хранене и земеделие “Д. И. Менделеев“	гр. Лом	Активни родители-гаранция за успех	75,00
8	ОУ „Христаки Павлович“	гр. Дупница	Училище за родители	74,67
9	ОДЗ 128 „Феникс“	гр. София	Диалогични и различни в детската градина	73,67
10	140 СОУ „Иван Богоров“	гр. София	Включващо образование- предпоставка за предотвратяване на социалноизкл.на деца от ромската етн.група	73,00
11	СОУ „Васил Левски“	гр. Вълчи дол	Ръка за ръка	73,00
12	Община Лясковец	гр. Лясковец	Родителска академия	72,67
13	ЦДГ „Детска радост“	гр. Долна Оряховица	Родителите в процеса на образователна интеграция на децата	72,33
14	ОДЗ 58 „Слънчево утро“	гр. София, р-н Челопочене	Заедно в живота и в детската градина	71,33
15	ЦДГ №7 „Калинка“	гр. Лом	ЦДГ "Калинка"- привлекателно място за децата на Лом	70,67

16	9 ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“	гр. Сливен	Родителите-равностоеен партньор в нашето училище	70,00
17	Община Асеновград	гр. Асеновград	Учи и спечели	69,00

2. Социологическо проучване

За да обхване всички типове заинтересовани страни, участващи в проектите и с цел да се осигури представително количествено и качествено измерване на мненията, опита и оценките на проектите екипи и техните партньори, бяха изготвени анкетни карти за ръководител на екип, за участник в екип и партньори по проекта. (Въпросниците са налични в Приложенията). Анкетите бяха изпратени до 100% от екипите на проектите, подкрепени от програмата на КП 33.12-2013. Бяха получени над 200 попълнени анкети, обхващащи над 90% от екипите, реализирали проектите. Екипът на мониторинга не включи в социологическото изследване анкети за родители и деца, участвали в проектите, тъй като опитът ни показва, че обикновено отговорите от тези целеви групи са съвсем формално позитивни, без критични нотки и стремеж към обективност. Такива анкети бяха преглеждани в рамките на документалното проучване на проектите, тъй като ЦОИДУЕМ изисква в рамките на реализираните проекти да бъдат попълвани анкети от страна на родителите, които отразяват обратна връзка от целевите групи. Срещите и разговорите с родители бяха провеждани в рамките на теренните проучвания по места.

3. Теренно проучване в местата на осъществяване на проектите

Теренното проучване включи срещи, наблюдения, беседи по въпросник и дълбочинни интервюта с екипите по проектите, техните партньори, общинската администрация и преките ползватели - деца, ученици, родители и учители. То обхваща всеки от трите приоритета КП 33.12–2013, като бяха подбрани над 55% от подкрепените проекти при всеки от тях. При подбора на проекти, сред които бе направено дълбинно теренно проучване бяха взети няколко критерия – проекти в училища, проекти в детски градини и проекти в РИО, проекти от различни географски

и демографски райони, проекти, получили различен тип оценки при класирането за финансиране по време на конкурсната процедура (бяха подбрани проекти с ниски, средни и най-високи оценки), проекти на екипи с повече опит и без опит в реализацията на собствени проекти.

Теренното изследване включи разговори с ръководителят и членовете на екипа, реализирали проекта, обсъждане на ситуацията с образователната интеграция в населеното място в по-общ план и беседа върху ефекта от дейността на проекти и трайността на резултатите му. В срещите бяха включени и директорите на образователните институции, дори и в случаите, когато те не бяха включени в екипа на проектите.

Вторият тип интервюта и срещи бе с ключови представители на целевите групи – основно ученици и родители, които бяха поканени от екипите на проекти. Теренните проучвания по места включиха срещи и разговори с този тип целеви групи в по-неформална обстановка, за да се постигне известна обективност.

Третият тип срещи бе с общинската администрация и заместник кметовете и експерти по образование в случаите, когато проектите са реализирани в партньорство с общината или от РИО по места.

4. Обработка на материалите от проучванията

Обработката на материалите от проучванията бе последната част от нашата работа. На база на разработените критерии за мониторинг и оценка бяха анализирани на резултатите от проучванията. Екипът на проекта работи върху:

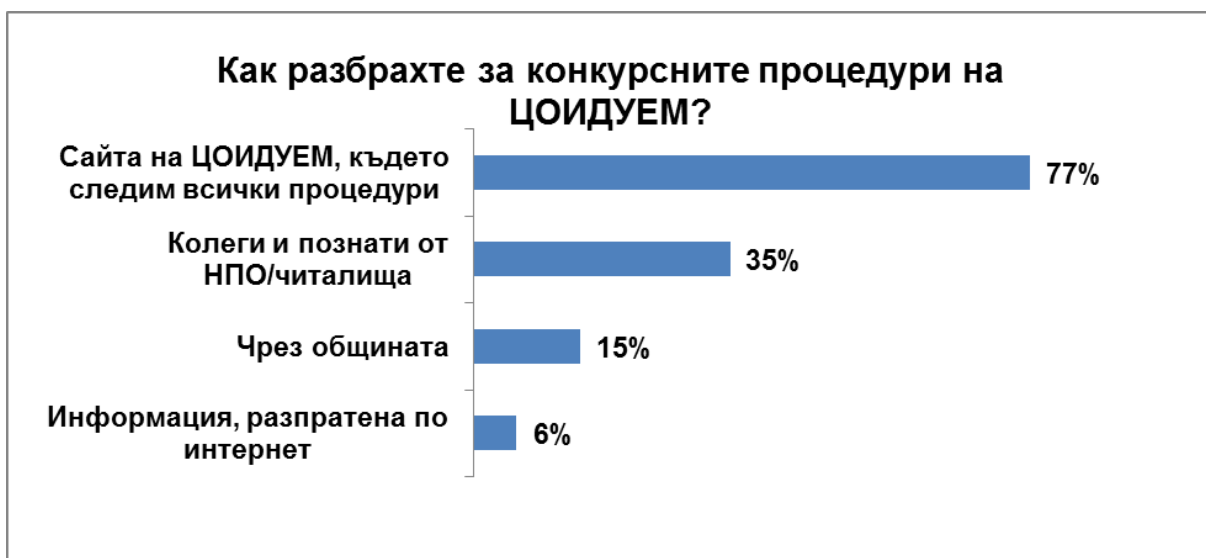
- обща оценка на документацията на всеки проект и неговата релевантност към стратегическите цели на ЦОИДУЕМ;
- оценка на избраните от екипите на проектите подходи за постигане на реална образователна интеграция;
- изводи относно реалната степен на реализация на целите и предварително формулираните очаквани резултати от реализацията на проектите;
- критична оценка на дейностите и устойчивостта на проектите и иновациите, до които са довели;
- извеждане и посочване на основните трудности при реализацията на проектите;

- синтезиране на добрите практики и набелязване на основните слабости, които не бива да се допускат повече в бъдещата работа на финансиращия орган;

- извеждане на насоки, направления и програми за работа, които да момента не са разработени от ЦОИДУЕМ, но се вписват в стратегическите цели на тригодишната му програма.

IV. РЕЗУЛТАТИ ОТ СОЦИОЛОГИЧЕСКОТО ПРОУЧВАНЕ

Въпросите, които обхваща проучването бяха свързани, от една страна със съдържанието и стратегията на проекта за осъществяване на образователна интеграция и управлението на проекта като цяло, а от друга - оценките, които ръководителите, участниците в екипите и партньорите поставят на екипа на ЦОИДУЕМ по отношение на експертност, контрол, сътрудничество и отговорности на възложител на проекти за образователна интеграция.

Фигура 1

Основният източник на информация по отношение на кандидатстването и текущи възможности за кандидатстване е сайтът на ЦОИДУЕМ (Фиг. 1), който още от съществуването си е посещаван от бенефициентите на КП 33.12-2013. Така 77% от бенефициентите по тази програма са научили от сайта на Центъра, и в някои случаи са кандидатствали и в други процедури. В 35% от случаите бенефициентите са получили информацията от свои колеги или други източници, като например местни неправителствени организации и читалища, 15% са получили информацията от общината, и 6% по електронна поща. Наблюдава се тенденцията бенефициенти по други процедури в предходни години да кандидатстват отново и, вече напрупали опит в работата по проекти, финансирани от ЦОИДУЕМ, да реализират по повече от един проект в рамките на конкурсната процедура по различни приоритети. Така например ЦДГ „Детска радост“ – гр. Долна Оряховица, ОУ „Васил Левски“ – с. Върбица, област В Търново, ЦДГ „Мечта“ – гр. Кюстендил реализират проекти в две от трите

приоритета на конкурсната процедура. Местните неправителствени организации, които стават партньори по проектите също имат ключова роля в реализация на проектите, особено в работата с родители.

Фигура 2

По отношение на мотивацията за кандидатстване (Фиг. 2), ръководителите на проекти дават разнообразни отговори. 71% споделят, че идеята за подобен проект е назряла от доста време, което показва, че програмите на ЦОИДУЕМ са адекватни не само на образователните стратегии, но и на образователните потребности по места. 53% пък посочват, че образователната институция търси възможности за финансиране, 47%, че проектът се отнася до дейности, които няма как да се реализират по друг начин, което е показател отново за адекватността на стратегиите на ЦОИДУЕМ. Но в същото време е и тревожен сигнал, че много от извънкласните дейности по образователна интеграция няма как да бъдат реализирани по друг начин. Доброто сътрудничество с ЦОИДУЕМ по други проекти е мотивация за почти една трета от финансираните по КП 33.12-2013 проекти. Една четвърт от ръководителите споделят, че опитът им в писането и управлението на проекти ги е накарал да кандидатстват по тази процедура. Общината търси възможности за финансиране и мотивира институциите да кандидатстват само в 3% от случаите, което е доста нисък процент в сравнение с други подобни резултати, но с оглед на финансовата независимост на училищата и опита в управлението на проекти на ръководителите и екипите, би могло

да означава и увеличаване на капацитета на образователите по места. Вече се забелязва изграден капацитет в самите екипи, които работят или са работили по разнообразни проекти – като проект на „Успех“ към МОН, проекти по структурни фондове и др. По този начин те придобиват самочувствие в проектния мениджмънт и са готови да работят и по други проекти.

Фигура 3

Една от предпоставките за кандидатстване по КП 33.12–2014 (Фиг. 3) е наличието на общинска стратегия и планове за етническа интеграция в населеното място, които да осигурят по-обща перспектива, без каквато един едногодишен проект не би могъл да има дълготраен ефект. Затова и за 79% от участниците съответният проект се вписва напълно, а за 21% се вписва в основни линии в общинската програма за образование и етническа интеграция. Няма екипи, които да посочат, че липсва отчетлива общинска стратегия, или че проектът адресира важни проблеми, които не са част от тази стратегия, тъй като вече всички области и общини са разработвали подобни програми и стратегии, макар да остава отворен въпросът за финансовата обезпеченост на повечето от тях.

Оказва се, че там, където е налична работеща стратегия и добро сътрудничество с местната власт (най-често на ниво община или кметство), проектите се реализират по-успешно, местната власт сътрудничи с различни ресурси и се стреми към устойчивост на постигнатите резултати.

По отношение на изпълнение на предвидените дейности (Фиг. 4), 59% от ръководителите посочват, че те са реализирани в пълна степен по начина, по който са планирани, а 38% споделят, че са се наложили незначителни промени. В 3% от случаите са направени значителни промени и също в толкова е направена промяна в екипа на проекта.

Фигура 4

Методите на работа по проектите като цяло се вписват в стратегическите цели на ЦОИДУЕМ (Фиг. 5), като дейностите по тези програми са най-вече насочени към организиране на извънкласни дейности в училище (88%) и извън него (71%), обучение на учители (82%) и закупуване на книги, материали и методическа литература (65%). Тъй като това са дейности, за които финансирането е оскъдно или липсващо в образователните институции, особено в малките населени места и в училища с малък брой ученици, екипите на проектите избират тези дейности, за да работят по въпросите на образователната интеграция. На места екипите споделят, че без проекти и без проекта на ЦОИДУЕМ, организирането и финансирането на извънкласни дейности би било невъзможно. 59% от отговорилите посочват, че развиват дейности по обучения на родители, което е важен момент в стратегическите цели на ЦОИДУЕМ и същият процент се посочва за извънкласни дейности извън училището. Точно тези дейности са от особено съществено значение според екипите реализирали проектите, защото имат огромен ефект върху децата, за които това може да се окаже едно от малкото съприкосновения с околния свят и възможност за социализация чрез посещения на културни институции, други населени места със забележителности, забавления,

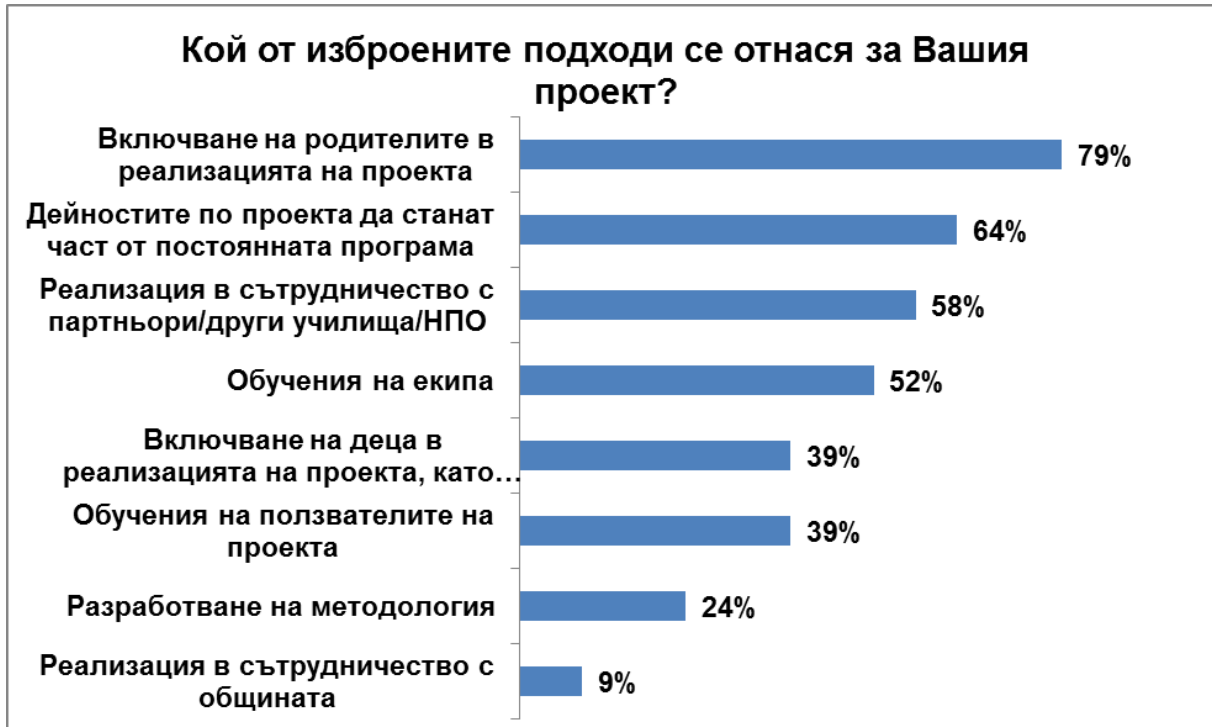
екскурзии и др. За съжаление, в училищата с по-ограничен бюджет, тоест с по-малко ученици, от проекта се финансират дейности в СИП-ове, които дори в някои случаи не биха били реализирани, ако нямаше подобен проект. 21% от отговорилите заявяват, че средствата са похарчени за закупуване на книги и помагала, а по 12% са посочили безплатен превоз (по-често за екскурзии) и финансиране на целодневна организация на учебния процес. Най-малко от средствата са похарчени за дейности в час на класния и подпомагане на храненето в училище.

Фигура 5

Проектите се отличават с разнообразие на подходите в дейностите си (Фиг. 6), като тези подходи се вписват в стратегическите цели и методи за постигането им за ЦОИДУЕМ. Един от най-важните проблеми на образователната интеграция е ролята и мотивацията на родителите, особено от ромски произход, затова е от ключово значение, че 79% от проектите залагат на включване на родители, като част от реализацията на проекта. Особено важно за устойчивостта и дълготрайния ефект на проектите е включването на проектните дейности в постоянната програма на училището. Затова за 64% от проектите екипите имат амбицията проектите дейности да станат част от училищната програма. Интересен е фактът, че над половината от

проектите се реализират в активно партньорство със съответния проектен партньор, обикновено неправителствена организация, което е една много добра формула за успешен проект и пълно ангажиране на местната родителска общност и широка общественост. Друг важен момент е изграждане на капацитет в педагогическия персонал и затова за 52% от проектите обученията на екипа са част от методологията. Положителен момент е, че 39% от проектите се реализират чрез включване на деца в реализацията на проекта като част от екипа, което е един много ефикасен и добър подход, защото възпитава усещане за отговорност и въвлича децата в по-голяма степен. Същият процент (39%) проекти включват обучения на ползвателите на проекта – родители и ученици/деца, което е значителен процент и говори за реално включване на местните общности в проектите. Интересен факт е, че 24% от проектите включват разработване на методология, което е положително, тъй като екипите са узрели, че без методи на работа, които могат да се прилагат дълготрайно и в стратегически план, дейностите няма да имат особен смисъл. Само за 9% от проектите от съществено значение е партньорството или сътрудничеството с общината, което е обяснимо с финансовата независимост на повечето училища.

Фигура 6

Макар и осъществявана по заявления в проекта начин, реализацията на проектите среща и трудности (Фиг. 7). Сред най-трудните части са отчитането на проекта, което е

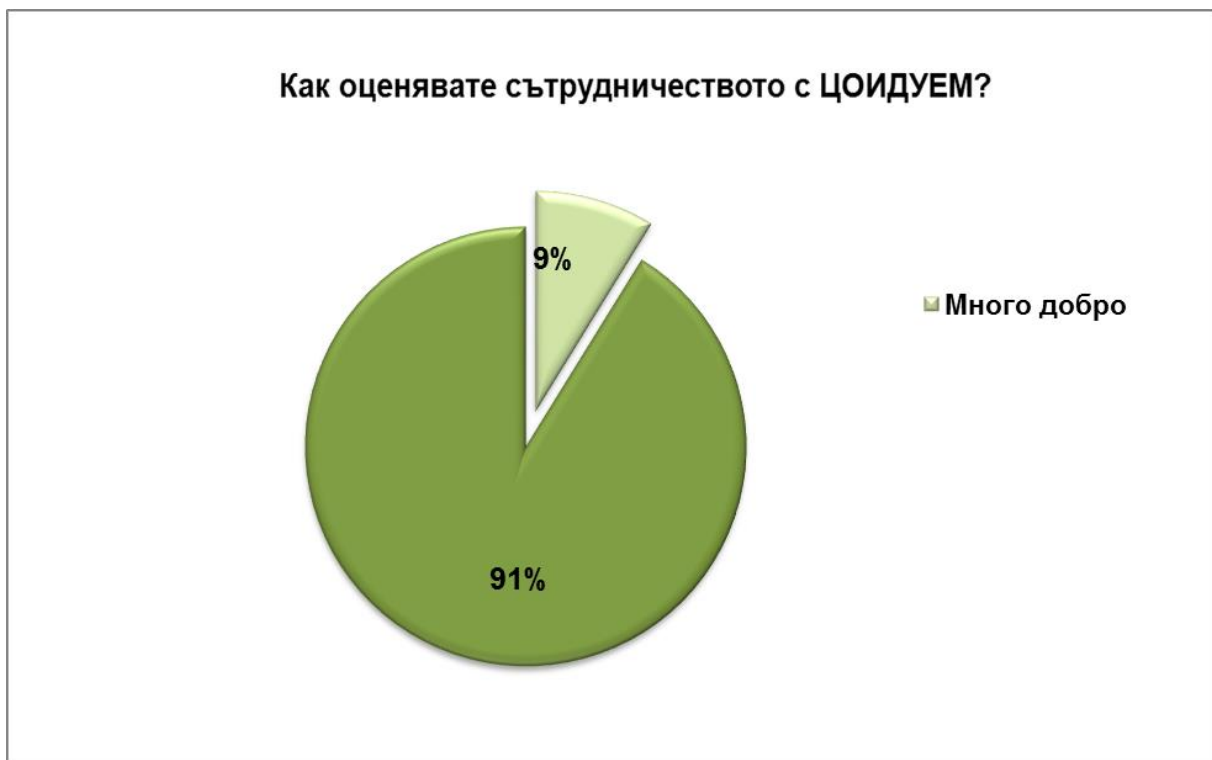
било проблем за почти половината от екипите (47%). Повечето екипи смятат, че отчитането на проекта и изискванията за доказателствени материали са твърде бюракратизирани и споделят, че не самите дейности, а тяхната администрация е проблем. Сред най-често срещаните проблеми са липсата на заинтересованост на родителите – 34%, което е тревожен факт, поради особено важността на интегрирането на родителите и залагането на тази цел в стратегическите документи на ЦОИДУЕМ и фактът, че работата с родители е всъщност един от приоритетите в конкурсната процедура, но същевременно този процент е много по-нисък от заявявания при други конкурсни процедури. За 31% от екипите проблем е липсата на методология за работа с деца билингви и за 22% - липсата на методически подход за работа с деца от малцинствените групи. 19% са срещнали трудности при изпълнението на дейностите в график, а за 9% от проектите проблемите са били свързани с реално действащите механизми за образователна интеграция.

Фигура 7

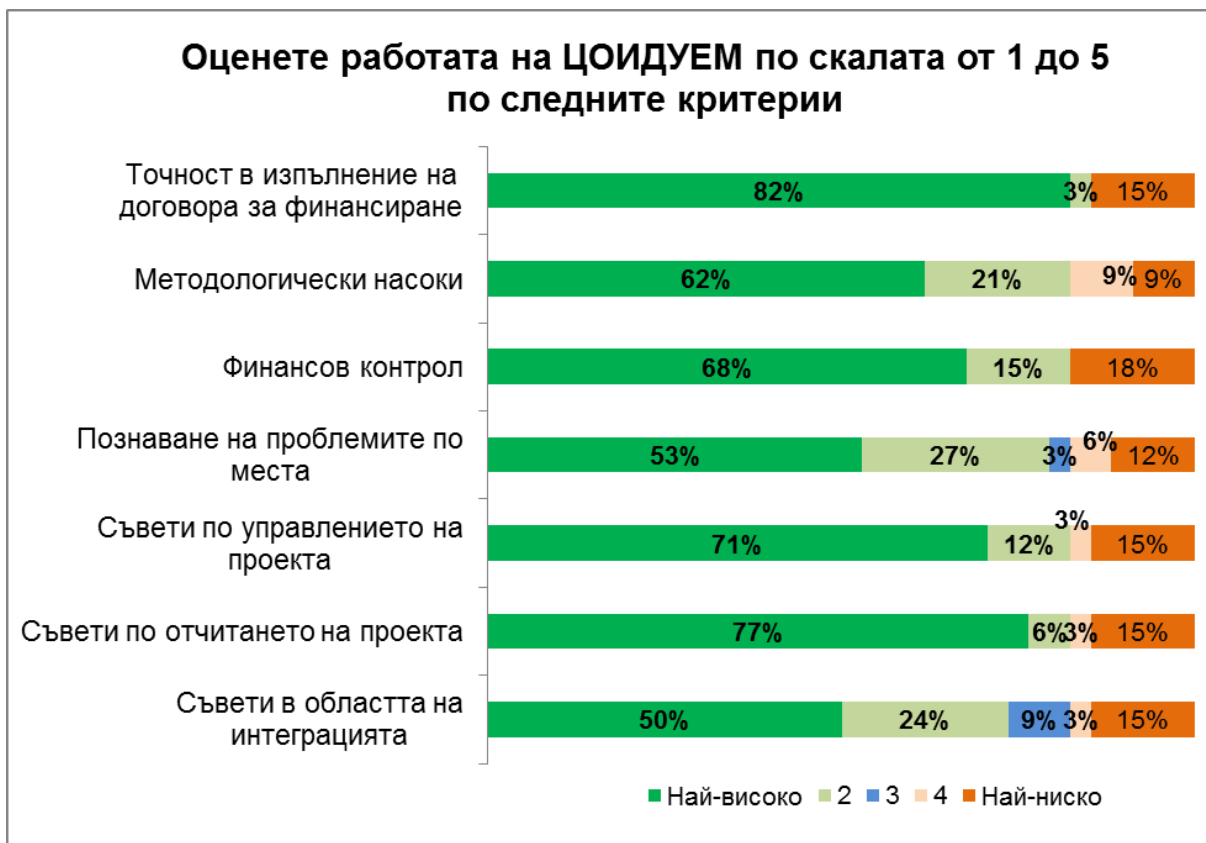
Като цяло сътрудничеството с ЦОИДУЕМ се оценява (Фиг. 8) изключително високо и 91% нямат забележки и препоръки към работата на Центъра, като посочват, че сътрудничеството е отлично, а останалите 9% считат, че сътрудничеството е било много добро. На практика липсват екипи, които са на мнение, че сътрудничеството е

лошо, с проблеми и биха искали то да е по-добро. Това е изключително показателно за професионализма и високата квалификация на работещите в ЦОИДУЕМ, които са оценени от екипите по места. Анкетите са анонимни и оценителите изключват възможността тези отговори да не са коректни и да не отговарят на реалното мнение на екипите.

Фигура 8

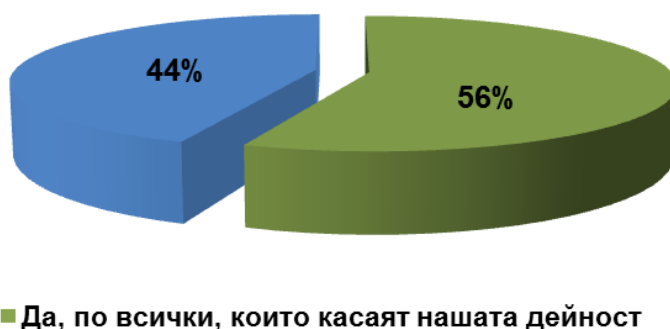
Анкетиранияте ръководители и членове на екипите имаха възможност да дадат оценки на ЦОИДУЕМ по отношение на няколко критерия, сред които точност в изпълнението на договорените задължения като възложител, методически насоки, познаване на проблемите по места и съвети при управлението, реализацията и отчитането на проектите. В повечето от случаите, оценката е висока по всички критерии, като най-високи са оценките за точност в изпълнение на ангажиментите по договора и финансовия контрол, а най-ниски са по отношение на познаване на опробемите по места (познаване на ситуацията на общинско ниво, в населеното място) и съвети в областта на интеграцията. Фигура 9 обединява получените отговори.

Фигура 9

С оглед на поставените високи оценки за цялостното сътрудничество с ЦОИДУЕМ, логично е положителният отговор (Фиг. 10) от страна на 100% от анкетиранията на въпроса, дали смятат да кандидатстват по други програми на ЦОИДУЕМ. 55% посочват, че биха кандидаствали, когато имат капацитет и възможност за подготовка на проект, а 44%, че биха кандидаствали с проекти, които касаят тяхната дейност. Няма посочили, че не биха участвали в нови конкурси.

Смятате ли да кандидатствате по други процедури на ЦОИДУЕМ?

Фигура 10

Много от участниците в проекти заявяват, че за дейностите, реализирани в рамките на проекта, трудно биха отделили средства от собствен бюджет (Фиг. 11). Бенефициентите по програмата отделят средства главно от собствения си бюджет – 79%, което е логично и с оглед на факта, че са смесени или ромски, и е естествено да се отделят средства от делегирания бюджет за интеграция на учениците. Следваща възможност, 24% от отговорите, бенефициентите виждат в средства, осигурени от проекти на други донори, а за 21% от екипите това са средства, предоставени от общината.

Фигура 11

ЦОИДУЕМ продължава да бъде един от основните източници на финансиране на дейности за образователна интеграция в страната. Екипът на оценителите установи, че мнозинството от малките училища, бенефициенти по КП 33.12-2013, не биха имали каквито и да е извънкласни дейности, ако не работят по проекти. Този факт е много тревожен, тъй като извънкласните дейности развиват определени способности, свързани с образователната и социална интеграция и правят училището място, привличащо децата. Всички училища работят по проекти към МОН, като проект „Успех“, проект „Втори шанс“, а част от училищата бенефициенти сътрудничат с Център „Амалипе“ по няколко големи проекти и това е най-честият партньор и водеща организация в проекти за образователна интеграция. Друг тип проекти, по които се финансират дейности за образователна и социална интеграция са програми на структурните фондове, които бенефициентите оценяват като сложни за администриране.

V. РЕЗУЛТАТИ ОТ ТЕРЕННОТО ПРОУЧВАНЕ

В рамките на мониторинга бяха проведени преглед и анализ на документацията по всички проекти, подкрепени в рамките на конкурсната процедура, както и бяха посетени по места екипите над 51% проекта по всеки от трите приоритета, за да се извърши дълбинно изследване сред тях. Екипите на проектите, с едно изключение, се отзоваха и не бяха срещнати трудности по логистиката и осъществяването на работни срещи и проверка по мониторинга. В тази част ще бъдат представени проектите, сред които са осъществени посещения по места и основните изводи във връзка с оценката на КП 33.12-2013.

Приоритет 1 Осигуряване на равен достъп до качествено образование на децата и учениците от етническите малцинства

❖ Проект „Толерантно училище“, ОУ „Васил Левски“, с. Върбица, област В. Търново

Общата цел на проекта е подобряване на училищната среда чрез създаване на условия за успешна социализация и равен достъп до качествено образование на застрашени от отпадане или попаднали в състояние на изключеност деца и ученици от етническите малцинства. Проектът се реализира в училище с деца от етнически малцинства с турска идентичност и адресира важни проблеми, свързани с образованието и социализацията на децата, сред които: затруднена адаптация на учениците в училище, за които българският език не е майчин; липса на нагласа и мотивация за професионална ориентация и продължаване на образованието в по-горен етап; незадоволително усвояване на преподавания учебен материал поради недостатъчно владение на българския език; недостиг на квалифицирани учители, познаващи турската култура и език; ниска степен на грамотност и квалификация на родителите/настойниците на учениците; бедността като фактор за нередовното посещаване и отпадането на ученици; липса на учебници и учебни помагала по турски език.

Сред дейностите, които се реализират в рамките на проекта са: разработване на конкретни програми за извънкласни дейности на всички групи, съобразени с плана за редовните училищни занятия; изследване, обмен и прилагане на добри практики – разработване на методики за работа с родители, ученици и учители; разработване на модел за ефективна интеграция на турските деца в образователната система, който да

бъде използван от заинтересовани страни и след приключване на дейностите по проекта – осигуряване на устойчивост и мултиплициране на резултатите от проекта.

Целевата група на проекта включва: 37 ученици от етническите малцинства, 5 ученици от български произход, 20 родители/настойници на деца от етнически малцинства, и 2-ма учители.

Като цяло буди учудване високата оценка на проекта, придобита по време на конкурсната процедура, тъй като целите и механизмите за тяхното постигане не са ясно обяснени, за сметка на по-генерални изводи и твърде амбициозни заявки. Проектът осигурява интересни извънкласни дейности за децата, както и допълнителни часове по български език, които да спомогнат усвояването на езика и учебния материал.

❖ Проект „Вълшебен общ свят“ на ОДЗ „Мечта“, гр. Кюстендил

Проектът се реализира в партньорство със сдружение „Настоятелство Надежда за мечтите“. Той цели да се осигури равен достъп до качествено образование и равнопавна интеграция в обществото като се повиши адаптивността на децата от детското заведение, за които българският език не е майчин, чрез съвместни познавателни дейности и спорт с деца от друг етнос, както и да се подобри образователно-възпитателната среда в детското заведение с подходящи за възрастта материали и игри. Идеята на педагогическия екип при ОДЗ “Мечта” е чрез извеждане на децата от ромски произход от сегрегиранията им среда и организирането на съвместни дейности между децата от ромски и български произход да се създадат условия за разнообразяване на жизнената среда на децата за по-лесната им социализация и интеграция, а чрез децата да се въздейства върху негативните нагласи на техните родители и стимулиране на етническа толерантност. Проектното предложение надгражда, допълва и разширява ефекта от работата по предходни проекти като „Различни, но заедно“, „Ръка за рака, макар и различни“.

Общата цел на проекта е да се осигури равен достъп до качествено образование и равнопавна интеграция в обществото.

Дейностите по проекта са насочени пряко към следните преки бенефициенти: 77 деца от подготвителните групи на ОДЗ „Мечта“, от които 47 деца от ромски произход и 30 деца от български произход, както и косвени бенефициенти като децата, посещаващи детското заведение – 190, от които 145 са деца от ромски произход; учителите и персонала в детското заведение – 48 души; родителите на децата от детската градина - приблизително 530 родители.

❖ Проект „Възможности да интеграция“ на ОУ „Елен Пелин“, с. Първомайци, област В. Търново

Проектът цели предизвикването на повече интерес към образователния процес чрез предоставяне на допълнителни занимания, съобразени с интересите и желанията на учениците от малцинствата. Целта на проекта е адаптиране на учениците от ромски произход към условията в училище и приобщаването им към училищната среда чрез разширяване на кръга им от дейности. Целевата група включва общо 30 ученици, от които 15 ромчета, 15 българчета, преподаватели – 2, родители – 15. Екипът по проекта, съвместно с учителите и възпитателите, които работят с учениците прилагат иновативни педагогически методи, групова работа, индивидуален подход, работа в малки групи, упражнения свързани с логическото мислене на учениците, на паметта и въображението. Сред най-важните извънкласни дейности са организирани клубове „Футбол“, „Баскетбол“, „Борба“.

По проекта се изгражда „Стая на добрите идеи“, в която ученици, родители, педагози се срещат и общуват в непринудени разговори. Провеждат се поредица от дискусии и тренинги за превенция на следните теми: Изграждане на навици за учене и адаптация; Развитие на личните и социалните умения; Агресивно поведение; Предприемачество и старт в кариерата; Трафик на хора; Болести, предавани по полов път; Бременност и майчинство; Сексуално насилие; Наркотици; Комуникационни умения; Междуличностни отношения; Издаване на Наръчник на родителя. Проведени са 14 срещи – тренинги с родители, ученици и учители и е издаден Наръчник на родителя.

❖ Проект „Конфликт и толерантност“ на ЦДГ „Детелина“, гр. Самоков

Проектът е насочен към създаване на интеграционен образователен механизъм в детската градина с деца, обучавани в мултикултурна среда. Общата и специфичните цели са насочени към прилагане в практиката на десеграционен модел. Той се постига чрез изграждане в обучителните заведения в Столична община на интерактивен образователен механизъм, чрез налагане на иновативни обучителни елементи с повишаване на професионалната квалификация на преподавателите, работещи с мултиетническа група, базиран върху изграждане на предпоставки за личностно израстване на децата.

Общата цел на проекта е изграждане на модел за развитие на детското съзнание с насърчаване на толерантността и улесняване на прехода към професионална реализация. Сред специфичните цели са: квалификация на педагози с динамичен подход; комуникиране без дискриминация с професионално ориентиране; привличане на работодатели в интеграционния процес; активни партньорства и изграждане на положителна нагласа. Целевата група за проекта се формира от 22 педагози, работещи в мултиетническа среда и 180 деца и ученици, които участват в процеса на образователната интеграция. Дейностите са Достъпност и качество на учебния и интеграционен процес чрез разработване на методически указания; Приложен подход за групови занимания и обучения; принцип на доброволния избор; Приложен подход за групови занимания и обучения на педагогически специалисти; Педагогическо въздействие, взаимовръзка и привличане на партньори работодатели.

❖ Проект „Пътят към по-добро бъдеще минава през училище“ на IX ОУ „Св. Кирил и Методий“, гр. Сливен

Проектът е насочен към социално включване на деца и юноши от турски, ромски и български произход и техните семейства и предоставяне на възможност за равен достъп до образование. Той е насочен към работа с преподавателския колектив за: Повишаване на професионалната им квалификация чрез включването им в обучения за работа в мултикултурна среда; Подкрепа в работата им с децата от други етноси; Възможност за общуване и сътрудничество с родителите от ромски и турски етнос и съвместно решаване на проблемите в ежедневието образователен процес; Обогащаване и развитие на професионалните им компетенции при изготвянето на програми с допълнителни часове (образователни и извънкласни дейности) и изграждането на по-ефикасен учебен процес.

Основна цел на проекта е да осигури по-високо ниво на образованост на учениците от ромски и турски етноси като ключов фактор за бъдещото им личностно и професионално развитие. Целева група по проекта: общо 52 ученици. От тях 14 ромчета, 14 турчета, каракачани -13 и 11 българчета, 28 преподаватели, родители – 19

Сред дейностите са: подкрепа на изоставачи с учебния материал ученици от етническите малцинства за адаптиране към учебния процес; обучение на учителите за работа в мултикултурна среда; организиране и провеждане на ученическа екскурзия; сформиране на клубове „Активни и здрави“, „Светът около мен“. В края на всеки месец

ще се провеждат тематични събития под наслов „Дни на моите успехи”, за представяне на постигнатите от тях резултати.

❖ Проект „Децата и езика“ на 79 СОУ „Индира Ганди“ в партньорство с ОДЗ №64 „Първи юни”, гр. София

В рамките на проекта се предвижда осигуряване на допълнително обучение на учениците от малцинствените групи в 79 СОУ „Индира Ганди“, гр. София. В хода на проекта се изготвят учебни методики по български език и литература, посредством които да се повиши езиковата компетентност на обучаваните, за да се преодолеят съществуващите липси по отношение на грамотността и ученията за четене, възприемане и конструиране на текст. Детската градина участва активно по две приоритетни дейности. Първата е свързана с съдействие за избиране на външен изпълнител, който да провежда обучения на учители, превръщащи ги в активни партньори в образователния процес, с цел устойчивост на резултатите и практиките по проекта. Втората дейност е ориентирана към сътрудничеството между училището, детската градина и родителите.

Общата цел на проекта е осигуряване на равен достъп до качествено образование на децата и учениците от етническите малцинства. Сред специфичните цели на проекта са: диагностициране на дефицитите в педагогическата практика; повишаване качеството на езиковата подготовка на обучаваните с цел безпроблемна социализация в училищен и извънучилищен контекст; повишаване на педагогическата компетентност на учителите и педагозите чрез работа с иновативни методи; активно включване на родителите с цел подпомагане на процесите на интеграция в училището и детската градина.

Сред целевата група са 3 обучители, работещи целенасочено по проблеми на иновативните практики на обучение, 30 ученици от училището с разнообразен етнически произход, 30 родители на представители на етническите групи и 30 учители.

❖ Проект „Домино“ на 106 ОУ „Григорий Цамблак“, гр. София

Проектът е насочен към създаване на интеграционен образователен механизъм в образователни институции, работещи с групи деца и ученици, обучавани в мултикултурна среда. Общата и специфичните цели са насочени към прилагане в практиката на десеграционен модел, който се постига чрез изграждане в учебните заведения в Столична община на интерактивен образователен механизъм, чрез налагане на иновативни учебни елементи с повишаване на професионалната квалификация

на преподавателите, работещи с мултиетническа група, базиран върху изграждане на предпоставки за личностно израстване на обучаваните кадри в съответствие с изискванията на реалния сектор. Учениците, обучаващи се в училището са предимно от ромски етнически състав. От кварталите Хр. Ботев, Орландовци и Малашевци. Основен акцента е работа с учители и ученици, застрашени от отпадане, поради натрупан голям брой отсъствия или обучителни проблеми е необходима предпоставка за успешната реализация на децата и учениците в обществото. Проектните дейности са насочени към решаване на проблема с големия брой отсъствия, ниския успех в училище, относително малкия процент роми, продължаващи своето образование в средни училища, неучастието на ромски родители в училищния живот, липсата на професионални компетентности у педагозите за работа в мултикултурна среда, трудностите на ромските ученици за бъдеща реализация на пазара на труда.

Целевата група по проекта се формира от 20 учители, работещи в мултиетническа среда и 160 деца и ученици, които участват в процеса на образователната интеграция.

Сред основните дейности са Достъпност и качество на учебния и интеграционен процес чрез разработване на методически указания; Приложен подход за групови занимания и обучения; принцип на доброволния избор; Приложен подход за групови занимания и обучения на педагогически специалисти.

Проектът се реализира в партньорство с „Национална мрежа за бизнес развитие“ - НПО с опит в работа с реални работодатели, осигуряващи мостове за професионално развитие и контакти на учениците

❖ Проект „Да се научим да живеем и творим заедно“, на РИО София – град, в партньорство с 136 ОУ „Любен Каравелов“

Проектното предложение е насочено към работа с експертния състав на РИО София-град, който координира, инспектира и анализира цялостната организация на образователно-възпитателния процес в детските градини, училищата и обслужващите звена, с предпоставката, че това ще доведе до обхващане на широк кръг учители и ще съдейства за трайната устойчивост на проекта и на резултатите от него. В рамките на обучителните семинари се предвижда експертният състав да бъде въведен в най-новите европейски политики за работа и насочи вниманието на институциите към проблемите на малцинствените общности и към моделите за повишаване на качеството на работа и на професионалната компетентност на учители, работещи в интеркултурна среда. Проектните дейности могат да бъдат приложени и при работа с деца на емигранти, с

деца билингви или ученици, за които българският език не е майчин. Като партньор е включено и 136 ОУ училище с богат опит в работата с билингви. Учителите от училището на практика ще приложат получените в процеса на обучение знания. В проекта интерактивните методи се осмислят като модел, който допринася за повишаване на интеркултурната грамотност.

Целите на проектното предложение са в съответствие с посочените общи и специфични цели, които настояват върху изготвяне на стратегии за преодоляване на ранното отпадане от училище. За целенасоченото изпълнение на общата цел се разписват следните подцели: Осигуряване на обучение, въвеждащи в понятията интеркултурен, култура, диалог, интерактивни методи, образователни стратегии, референтни интегративни рамки; Осмисляне на понятията роден език, майчин език, национален език и възможните взаимодействия между тях; Осмисляне и преодоляване на националистичните стереотипи при обучението по хуманитарни дисциплини, като посока за преодоляване на сеглегацията; Обогатяване на познавателния опит на експерти и педагогически специалисти по посока на ромския фолклор и осмислянето му не като еднороден, а тъкмо напротив – като разнороден, възникнал въз основа на групите от ромски характер, които не са хомогенни и които имат разноразнообразие на територията на София; Събиране на данни за съществуващите проблеми на педагогически специалисти и експертен състав при съществуващия опит за работа в разнородна етническа среда; Установяване на причините за отпадане от училище; Установяване на използваните досега практики за преодоляване на отпадането от училище; Обсъждане на модели за работа за превенция на ранното отпадане от училище; Осигуряване на достъп до информация за широк кръг от хора; Осмисляне на приоритетното целеполагане при реализиране на интеркултурните политики; Обсъждане на модели за работа с родители с оглед преодоляване на културните стигми, застрашаващи учебно-възпитателния процес на децата от етнически и малцинствен произход;

Сред целевата група са 3 обучители, специалисти по интеркултурно образование, гражданско образование и обучение по български език и литература; 30 експерти от РИО, София-град, разпределени в съответствие със структурата на институцията – началник на инспекторат, началници на отдели, старши експерти; 30 педагогически специалисти и 20 ученици от 136 ОУ“Любен Каравелов“.

Сред важните дейности са 7 обучителни модула в малки групи по следните направления: „Стигма и стереотипи в интеркултурен контекст“, „Феномени на

дискриминацията и пътища за преодоляването ѝ”, „Интерактивни подходи при работа в различни образователни степени”, „Гражданско образование за етнически диалог”, „Фолклорни и културни различия”, „Подобряване качеството на работа на педагогическия персонал”, „Рамкови конвекции по правата на етническите малцинства”. Очаква се сформирани на екипи, които планомерно да осмислят и да дебатираат предприемането на възможни мерки за преодоляване на съществуващите проблеми.

Като част от проекта се провеждат фокус групи по предварително изготвен модел, които установят натрупания от експертния състав опит, както и обучения от експертния състав с оглед разпространение на резултатите и постигане на устойчивост по проекта.

Приоритет 2 Въвеждане и развиване на разнообразни форми на интеркултурно образование, насочено към запазване и развитие на културната идентичност на етническите малцинства при деца и ученици

❖ Проект „Различни, но заедно можем повече“, на Първо ОУ „Никола Йонков Вапцаров“, гр. Берковица

В проектът са обхванати 140 ученици от две училища, за период 01.10.2013 – 31.09.2014 г. в следните дейности: организиране на 4 общоучилищни тържества „Празнуваме заедно” чрез иновативен подход - формиране на екипи за работа по тематични ученически проекти, участие в Детския ромски фестивал „Отворено сърце” чрез изяви, подготвени в два клуба „Фолклор на етносите”, Театрално студио, група за етнотанци и песни; изготвяне на изложби, брошура и информационни табла – огледало на дейностите, с готови продукти по проекта, изработени в ателиета на: занаятите – кошничарство, приложно изкуство, шивашко и фотоателие; училище за родители; изнесено обучение на учителите от двете училища и обмяна на добри практики с цел повишаване интеркултурната компетентност.

Цел на проекта е утвърждаване на умения за интеркултурна комуникативна компетентност на учениците чрез представяне на културната специфика на отделните етнически малцинства – роми и каракачани и повишаване интеркултурната компетентност на учителите за работа в мултиетническа среда.

Целевата група е 195 души, разпределени както следва: 90 ученици от ромски произход, 50 ученици от друг етнически произход - български и каракачански; 35 родители от ромски произход; 20 учители.

❖ Проект „Еднакви в многообразието“ на Второ ОУ „Христо Смирненски“ в партньорство с Обществен съвет по образованието (ОбСО) – Берковица, гр. Берковица

Проектът има за цел създаване на комплексна среда от подкрепящи мерки за улесняване на образователното и социално интегриране на децата от ромски произход и техните семейства. С помощта на опитния партньор по проекта чрез основните групи дейности: Обучения на учители, работещи в мултикултурна среда с включен компонент „Интеркултурна компетентност“, обезпечена от университетски преподаватели; Дейности, ориентирани към родителите на ромските деца, повишаващи интереса и мотивацията им за образованието на децата им (Консултативен кабинет); Дейности, насочени към съхраняване и развиване на културната идентичност на децата и учениците от етническите малцинства и техните връстници, в интеграционна мултикултурна среда (Театрална формация, Танцова формация /за подготвителната предучилищна гр/), както и чрез “Осигуряване на информираност и публичност по проекта” се реализира мащабно информиране и мотивиране на родителите за промяна и утвърждаване на позитивно отношение и поведение в посока присъствие на децата им в училище и пълноценно участие в образователните и възпитателни процеси. За подсигуриране присъствието на ромските деца в училище и участието им в дейностите по проекта е заложена дейност свързана с транспортирането на ромски деца от ромския квартал „Раковица” до училището.

Целевата група на проекта е: 60 ромски и около 25 български деца - на възраст от 5 и 6 години (ППГ) до 14 години (седми клас) и 60 родители на ромските деца, около 30 семейства (60 родители). Изборът на тази целева група е обоснован от факта, че родителите имат еднолична решаваща роля за редовното посещаване на училище от страна на техните деца. Част от семействата живеят в малки градове или в села и принадлежат към така наречения традиционен тип семейство. Основните проблеми при тях са свързани с ниските доходи и оттам възниква опасността да пречат обучението на децата си. В проекта участва педагогическия състав от 28 учители, работещи в училището.

❖ Проект „цвЕТНО колело“ на ЦДГ „Слънце“, гр. Враца в партньорство със сдружение „Нов път”, Хайредин

Общата цел на проекта е да подпомогне образователната интеграция на децата от различните етнически общности в село Лиляче чрез въвеждане и развиване на

разнообразни форми на интеркултурно образование и запазване на културната им идентичност. Сред специфичните цели на проекта са разработване и реализиране на модел за образователна интеграцията на децата от малцинствените етнически групи в ЦДГ „Слънце” гр.Враца и повишаване квалификацията на учителите за работа в мултикултурна среда. В ЦДГ „Слънце” се възпитават и обучават 156 деца на възраст от 2 до 7 години, разпределени в две сгради – централна и филиал. В централната сграда има пет целодневни групи с 131 деца, а във филиала в с. Лиляче една целодневна група с 25 деца със смесен възрастов състав.

Дейностите с децата се провеждат в смесени по етнически признак групи с цел опознаване, излизане от социалната изолация на филиалната детска градина и подпомагане на интеграцията им. Проектът е насочен към децата, застрашени от отпадане и в неравностойно положение за тяхното привличане и адаптирането им към образователния процес. Дейностите са взаимно свързани и допълващи се, с което се гарантира постигане на целите на проектното предложение. Те изцяло съответстват и на залегналите в Стратегия за работа с деца от различни етнически групи: създаване на подкрепяща среда в детската градина за включване на деца от различни етноси; обучение и квалификация на педагогическите кадри за работа с деца в мултикултурна среда; ранно въздействие и интегриране на деца още от първа възрастова група от етническите малцинства в детската градина.

Целева група по проекта са 50 броя деца от ромски, влашки и български произход и 13 учители, а непреки участници са 106 деца от централна детска градина

Целта на обучението на педагозите е овладяване на умения за разработване и ефективно прилагане на методики, учебни планове и програми за работа в мултикултурна среда. В основата на обучението са интерактивните методи и постоянната ангажираност на участниците в процеса на обучение, използването на собствения им опит в това обучение. Използват се методи на обучение, насочени към обучаващия се и неговите потребности.

❖ Проект „Различни по етнос, еднакви по мечти“ на Второ основно училище „Иван Вазов” гр. Вълчедръм

Проектът цели да подпомогне учениците, педагозите и родителите в осъществяването на образователната интеграция на учениците от ромски произход, които представляват 82 % от учениците в училището. Акцентите са: провеждане на празници, тренинги с родители и педагози, разширяване познанията на деца, родители

и учители за работа в специфични условия в мултикултурна среда, обмяната на добри практики с училища. Работи в смесени групи, което улеснява взаимното опознаване на децата от различните етноси и създава атмосфера на взаимно уважение, толерантност и разбирателство между учениците, педагозите и родителите, което е сигурен механизъм за повишаване качеството на обучение в училището.

Цел на проекта е обучение в дух на толерантност и недискриминация в училище чрез съхраняване и развиване на културната идентичност на учениците от ромски произход и превръщане на етнокултурното многообразие в източник на взаимно опознаване, уважение и сътрудничество, специфични цели: Прилагане на система от стимули и мерки за въвеждане на интеркултурно образование в началния и в прогимназиалния етап на обучение в училище; Въвеждане и развиване на разнообразни форми на интеркултурно образование, насочено към запазване и развитие на културната идентичност на етническите малцинства при учениците; Съхраняване и развиване на културната идентичност на учениците от етническите малцинства; Възпитание в интеркултурен дух — не доминиране на една култура над друга, взаимен обмен на ценности, отричане на национализма, етноцентризма. Разбиране и зачитане на уникалното етническо и културно наследство; Придобиване на знания, нагласи, умения за съществуване в сътрудничество, емпатия и солидарност — умение за възприемане и разбиране на другия, конструиране на по-хуманен свят; Упражняване на различни компетенции от децата – художествени, комуникативни, креативни; Създаване на предпоставки за успешна социализация на децата от ромски произход.

Преки участници в проекта са 150 ученици от ромски произход, 40 българчета, 16 учители и възпитатели, 40 родители.

❖ Проект „Всички сме еднакви“ на ОУ „Васил Левски“, с. Върбица, област В. Търново

Целта на проекта е създаване на атмосфера на толерантност и уважение между ученици, родители и педагози чрез изграждане на система от дейности: опознаване на културната идентичност на турците и ефективна образователна интеграция на учениците от турското етническо малцинство; приобщаване на родителите към училищния живот и задържане на децата в училище чрез включването им в разнообразни дейности, осигуряващи възможности на всеки ученик да се чувства ангажиран и значим. Сред специфичните цели са създаване на ефикасен модел за възпитаване на етническа толерантност, гордост и приятелство за привличане и

задържане на децата в училище; оползотворяване на свободното време на децата чрез културно наситени, познавателни и развиващи дейности; привличане на родителите при опознаване на историята, бита, религията, традициите и обичаите; специализирано обучение на учителите и възпитателите за работа с деца и ученици в мултиетническа среда; широка публичност, информираност, активиране на гражданското общество в подкрепа на интеграционните процеси на ромите в образователната система.

Сред основните дейности са: Работни срещи на екипа по проекта – съставяне на работен план за изпълнение на дейностите по проекта и план за разходване на средствата, съгласно бюджета на проекта; Разработване на конкретни програми за извънкласни дейности на всички групи по интереси, съобразени с плана за редовните училищни занятия; Изследване, обмен и прилагане на добри практики – разработване на методики за работа с родители, ученици и учители.

Сред целевата група са 40 ученици от турски етнос – 40, 13 преподаватели и 3 родители / настойници на ученици от турски етнос.

❖ Проект „Талантливи, забавни, различни“ на ЦДГ „Детска радост“, гр. Долна Оряховица в партньорство със сдружение „Център за развитие“

Проектът предвижда изпълнение на дейности със 70 деца, 31 от които ромчета и 39 са българчета. В проекта са включени 5 преподаватели и 20 родители.

Проектът въвежда основни направления на работа: мултиетническа подкрепа и консултиране за преодоляване на конфликти и подобряване на комуникацията между педагогическият персонал, децата и родителите; образователна медиация като мост между етническите малцинства и детската градина като институция; свободно-избираеми дейности – организиране на съвместни инициативи – ден на толерантността, съвместно отбелязване на значими за ромите празници; обучения за учители. Дейностите са предвидени така, че да привлекат семейната среда за активно участие, осигуряване на подкрепа и използване ресурса на неформалните ромски лидери за влияние в общността.

Допълнителните занимания по проекта формират способност у децата за самостоятелно поведение и мислене при разрешаване на проблеми от ежедневната дейност, при реализация на основната цел: създаване на условия за социализация на 3-7 годишните деца чрез изкуството и занимания по интереси в интегрирана среда.

Сред задачите на проекта са: Осигуряване на материална и образователна среда за пълноценна социализация и развиване творческите способности на детето;

Утвърждаване на атмосфера на межкултурно опознаване и сближаване чрез формите на изкуството и участия в български и ромски празници; Развитие на говорните умения и използването на поведенческите и езикови изразни средства; Социализация на децата за по-успешна адаптация към предстоящата училищна среда; Пресъздаване на традиции и обичаи за изграждане у децата на нравствени ценности и съхраняване на културната идентичност; Обучение на учителите за работа в мултикултурна среда; Подобряване на социално-психологическия климат при взаимодействията на деца, учители и родители от различни етноси.

❖ Проект „Заедно играем, учим и мечтаем“ на ОДЗ „Мечта“, гр. Кюстендил

Основната цел на проекта е чрез използването на разнообразни форми на интеркултурно образование като компютърно обучение и изградени ателиета „Това научих от баба“, „Приказни герои“ и „Палитра“ на деца и учители да се запази и развитие културната идентичност на децата от етническите малцинства, и превръщане на етнокултурното многообразие в източник на взаимно опознаване, уважение и сътрудничество в общата образователна среда. Проектът надгражда, допълва и разширява ефекта от работата ни по следните проекти: „Различни, но заедно“, „Ръка за рака, макар и различни“/ реализиран в ОДЗ „Мечта“ от община Кюстендил/ и „Искрици от огъня“. Детското заведение разполага с необходимите човешки ресурси – добре обучен екип в разработването и реализирането на проекти, съмишленици и партньори на всички нива: деца, родители и квалифицирани учители. Обща цел е въвеждане и използване на разнообразни форми на интеркултурно образование на деца и учители за запазване и развитие културната идентичност на децата от етническите малцинства и превръщане на етнокултурното многообразие в източник на взаимно опознаване.

Сред специфичните цели са: повишаване подготовката на 5-6 годишните деца за бъдещо пълноценно включване в образователния процес чрез дейности насочени към съхраняване и развиване на културната идентичност в интеграционна мултикултурна среда; повишаване интеркултурната компетентност на учителя.

Предвижда се дейностите по проекта да са насочени пряко към 77 деца от подготовителните групи на ОДЗ „Мечта“, от които 56 деца от ромски произход и 21 деца от български произход; 10 учители от ОДЗ „Мечта“ – 10 лица.

❖ Проект „Панаир на добрите идеи“ на ОУ „Елин Пелин“, с. Първомайци, област В. Търново

Проект „Панаир на добрите идеи” е насочен към преодоляване изолираността на ромите в българското общество и създаване на възможности на ромските деца от Основно училище "Елин Пелин" да развиват творческите си заложби, като се създава по-добра среда за съвместни инициативи между децата с различен етнически произход. Идеята за проекта възникна поради наличието на висок процент застрашени от отпадане ученици, подлежащи на задължително обучение. Това са деца от малцинствен произход, чиито семейства живеят на границата и под социалния минимум. Децата, посещаващи училище са слабо мотивирани за редовно посещение на учебните занятия, имат проблеми при овладяването на българския език и учебния материал като цяло и проблеми при контактите си със своите връстници.

Основна цел на проекта е създаване на условия за по-успешна социална интеграция на ученици с малцинствен произход, сред специфичните цели са: Интегриране на децата от ромски произход и осигуряване на равни възможности за достъп и качествено образование, опознаване, развитие и популяризиране на ромските обичаи и традиции; Създаване на атмосфера на толерантност и уважение между ученици, родители и педагози чрез изграждане на система от дейности: опознаване на културната идентичност на ромите и ефективна образователна интеграция на учениците от ромското етническо малцинство; приобщаване на родителите към училищния живот и задържане на децата в училище чрез включването им в разнообразни дейности, осигуряващи възможности на всеки ученик да се чувства ангажиран и значим; Развитие на образователния капацитет на училището чрез обучения на педагози и родители, консултативна дейност с психолог; Опознаване, съхранение, споделяне и популяризиране на идентичността на ромската култура.

Целева група по проекта са общо 50 учители, 25 от които ромчета и 25 българчета, както и 6 преподаватели и 30 родители.

❖ Проект „Палитра от етноси и култури“ на ОУ „Имелиян Станев“, с. Ряховците, община Севлиево

В рамките на проекта се сформират 3 клуба – „Човешките права в мултикултурното общество“, „Традиции на етносите” и „Разкажи ми приказка“, в които участниците трупат знания за правата на детото и човека, за културата, традициите и обичаите на различните етнически групи, и придобият умения за екипност и сътрудничество. В края на проекта да се организира спектакъл под наслов „Децата – културни посланици на

своя етнос“, в който участниците в проекта да представят своята културна идентичност и взаимното уважение между различните култури.

Основна цел на проекта е изграждане на умения за взаимно опознаване на културните традиции и ценности, създаване и популяризиране на модел за ефективно межкултурно общуване между учениците от различните етнически групи в ОУ „Емилиян Станев“ село Ряховците.

Конкретни задачи на проекта са превръщане на територията на училището в толерантна среда, обединяваща деца с различна културно- етническа принадлежност, които да се социализират и взаимно интегрират; осмисляне на свободното време на и създаване на ангажираност на децата; създаване на интерес към историческото минало на селото и задълбочаване на проучванията на обредите и културните традиции на различните етнически групи; популяризиране и насърчаване на европейските ценности като толерантност, недискриминация и мултикултурно разнообразие; представяне на постиженията на децата от различните етнически групи в ОУ „Емилиян Станев“ пред широката общественост в община Севлиево.

Сред преките участници са 79 ученици от различни етнически групи, учащи в ОУ „Емилиян Станев“, 5 учители и 10 родители, които са въввлечени при организиране на дейностите по проекта. Непреки участници са жители на селото, други родители и бивши ученици с отношение към идеите на проекта.

❖ Проект „Генезис и интеркултурно взаимодействие“ – модел за развиване на интеркултурната компетентност на педагогическите специалисти“ на СОУ „Аргири Жечкова“, гр. Сливен

Проектът има за цел да повиши квалификацията на учителите, чрез обучения за интеркултурно учене и работа в мултиетническа и мултикултурна среда, както и да разработи практико-приложен модел за обмен на добри практики. В СОУ „Аргири Жечкова“ се обучават лица, лишени от свобода на различна възраст, пол и етнос. Работата с този специфичен контингент обучаеми налага педагогическите специалисти да притежават интеркултурна компетентност и умения за ефективна работа за осигуряване на равни възможности в учебно-възпитателния процес, за съхраняване и развиване на културната идентичност на учениците, като гаранция за последваща успешна ресоциализация.

Проектът е насочен към 28 педагогически специалисти, работещи в СОУ „Аргири Жечкова“, намиращо се на територията на затворите - Сливен, Бургас и Варна.

Шуменски университет „Епископ Константин Преславски”, като партньорска организация, организира обучението по ИКТ, като средство за осъществяване на интеркултурно образование. Участието на професор доктор Иван Иванов, като учител и наставник в разработките на практико-приложни модели на политики в интеркултурна среда, съдейства за повишаване ефективността от учебно възпитателната работа.

Повишаването на квалификацията на учителите, придобиването на интеркултурна компетентност спомага за реализирането на качествен учебен процес, в който учениците да имат равни възможности за придобиване на знания и умения, необходими за тяхната социална интеграция.

Основни цели на проектното предложение са повишаване квалификацията на 28 броя педагогически специалисти, чрез обучения за интеркултурно учене и работа в мултиетническа и мултикултурна среда, за осигуряване на равен достъп на ученици (жени и мъже лишени от свобода) до качествено образование и разработване на практико-приложен модел за обмен на добри практики, свързани със съхраняване и развиване на културната идентичност на учениците.

Специфични цели на проектното предложение са овладяване на интеркултурна компетентност от страна на педагогическите кадри, като основа за осъществяване на ефективен диалог с учениците от различен етнос; повишаване интереса и мотивацията на целевата група за преподаване в мултикултурна среда, чрез усвояване на ключови техники и промяна на основния набор от методи, използвани в класните и в извънкласните форми на работа; разработване и пилотно прилагане на иновативни форми и методология на обучение за запазване и развитие на културната идентичност на учениците.

Преки ползватели на проекта са 28 педагогически специалисти от които 7 учителя, 18 старши учителя, 1 главен учител 1 помощник- директор и 1 директор. Непреки ползватели са ученици (жени и мъже, лишени от свобода), с различна етническа принадлежност. Нисък социален статус, ниска степен на образователна степен или неграмотни.

- ❖ **Проект „Изграждане на модел за квалифициране в проблемно и проектно базирано образование – история и култура на ромите“, на 67 ОУ „Васил Друмев“, гр. София**

С цел повишаване на квалификацията на учителите в 67-мо ОУ (със смесен българо-ромски състав на учениците при приблизително 30%: 70%) и подобряване на компетентността им в интеркултурно образование и интеграция на ромските ученици се организират и провеждат 5 обучителни семинара. След всеки семинар участващите в него учители организират в подходящи моменти и часове дискусии с учениците си по наученото за историята и културата на ромите и се стимулират ромските ученици да поемат новата си съвременна роля на активни участници в обучението в един равнопоставен обмен на знания със зачитане на мнението на другия. Така се постига една основна цел на образователната парадигма – младите хора да получат увереност, че може да бъде намерено решение на всеки от проблемите като се преодолеят трудностите и предразсъдъците и от тях зависи да се подобри социалния живот. В сформирана група по СИП в областта на ромската култура и традиции педагозите работят да уточняване на конкретните ромски подгрупи на учениците си, културната им специфика и обсъдят ценностите им за подобро насърчаване на ромските ученици към повишаване на образованието им и предотвратяване на отлива на български ученици.

Проектното предложение съответства на общите и специфични цели от Насоките КП 33.12-2013 като допринася за постигане на Основната цел за обхващане и задържане в образователната система на децата и учениците от етническите малцинства (в случая роми) чрез осигуряване на равен достъп до качествено образование в мултикултурна образователна среда. Квалифицирането на учителите допринася за създаване и поддържане на желаната мултикултурна образователна среда.

Общият брой на представителите на допустимата целева група в проекта е както следва: 15 учители, 166 ученици редовна форма на обучение, и 88 на индивидуална подготовка, 100-120 родители.

❖ Проект „Правото на детето на права“ на ОДЗ 7 „Детелина“, гр. София в партньорство с 104 ОУ „Захари Стоянов“

Проектът е свързан с необходимостта предучилищното образование да се осъществява в духа и в съответствие с принципите и целите на Конвенцията на ООН за правата на детето и с новите изисквания на съвременното, заложен в основни европейски и национални документи. Проектът се фокусира върху хуманистичната парадигма за съхраняване уникалността на личността на всяко дете и поощряване на нейното развитие. Акцентира се на екологията на човешките взаимоотношения между

деца от различни етнически общности и групи. Децата, които се обучават, възпитават и социализират в ОДЗ № 7, имат различен етнически произход и принадлежат към семейства с различен социален, икономически и образователен статус. Това обуславя редица трудности в процеса на взаимодействие между участниците в образователния процес.

В хода на поректа се осъществяват дейностите по проекта, които са насочени към обучение на педагогически специалисти от детската градина и двама педагогически специалисти от 104 ОУ ”Захари Стоянов” и родители по правата на детето. Апробира се иновативна методика за обучение по правата на детето и се публикува учебно помагало, съдържащо книжка за детето и методическо ръководство за учителя. Помагалото е предназначено за деца от предучилищна възраст в помощ на учители и родители.

Сред специфичните цели на проекта са: развиване на интеркултурната компетентност на педагогическите специалисти по посока знания за правата на детето и умения за прилагането им в мултикултурна образователна среда; разработване и апробиране на иновативен модел на обучение по правата на детето – тетрадка по правата на детето; развиване у детето уважение към себе си, към правата на другите, техния език, етнос и култура; преодоляване на дискриминационни практики, стереотипи и предразсъдъци в условията на детската градина чрез интерактивна система за обучение на родители по правата на детето.

Сред целевата група на проекта са 25 учители; 361 деца от 3-7 год. възраст; 722 родители .

Сред основните дейности по проекта са: обучение на педагогическите специалисти по правата на детето; обучение на родители по правата на детето; издаване на учебно помагало: книжка за работа с деца и родители по правата на детето.

❖ **Проект „Играем и творим заедно“ ЦДГ „Щастливо детство“, гр. Твърдица**

Проектът предлага модел за подобряване на достъпа до образование и възпитание на деца от етническите малцинства, като цели децата от най-ранна възраст да се запознаят с традиционната българска култура и фолклор: занаяти, нрави и обичаи, изворен фолклор /песни и наричания/; Обогаляване и повишаване на познанията за културното богатство в Община Твърдица и региона; Превръщане на знанията за българските старинни и съвременни занаяти в трайни ценности и практически умения; Уважение към труда на занаятчиите, съхраняващи нематериалното и материално

културно наследство за идното поколение; Приучване на бенефициентите на любов към историческото културно наследство и неговото съхраняване; Повишаване на социалната и културната компетентност; Мобилизиране и адаптиране към отношенията и взаимоотношенията между възрастни и деца; Развитие на детската находчивост, изследователското търсене, творческата активност и потенциал на участниците.

Сред специфичните цели на проекта са: осигуряване на учебни пособия; насърчаване, чрез образование, изучаването на език, етно – културна и социо – културна идентичност, ценностен модел и историческа предопределеност; изграждане на позитивна нагласа у децата от ромската общност за мястото и ролята им в обществото; намиране на социални посредници за процесите на адаптация, активна социализация и интеграция; осъществяване на дейности, съответстващи на ромските мултикултурни дадености

Целева група по проекта: 95 деца, от които 49 ромчета и 48 българчета, 4 преподаватели и 32 родители.

Приоритет 3 Ефективна работа с родителите на децата и учениците от етническите малцинства, за превенция на отпадащите ученици и намаляване броя на безпричинните отсъствия

❖ Проект „Перспективи и бъдеще за децата“ на ЦДГ „Звънче“, гр. Ботевград в партньорство с Фондация „Ромска инициатива“

Основната цел на Проекта е осигуряване на връзка между родителите и учителите с цел подкрепа на продължаващото образование. Проектът си поставя следните подцели: психологическа и педагогическа подкрепа с цел преодоляване на ниската мотивация за посещение на учебните заведения; повишаване на мотивацията за продължаване на образованието в целевата група; повишаване качеството на методическата и педагогическата подготовка на преподавателите; запознаване с феномени като права и обратна дискриминация, сегрегация, стереотипи, стигма на личността и стигма на общността и др.

За успешността резултати за целевата група се създават следните групи: 3 обучители, специалисти по интеркултурен диалог и граждански практики; 40 деца от разнороден етнически произход; 40 родители, представители на етническите групи; 12 учители/педагози.

Една от основните дейности е „Ден на отворените врати”, чиято цел е родителите да се запознаят с училищата на територията на община Ботевград, които са извън сегрегирания район. Друга дейност е включена в проекта съгласно необходимостта и заявената от педагогическия колектив нужда от допълнително обучение за работа с родителите и децата в рискови ситуации и в казуси на нетолерантност. При осъществяване на дейностите се поставя акцент върху груповия характер на работа и се провеждат семинари по следните теми: „Проблемни ситуации, възникнали в семейството”, „Обсъждане на случай”, „Степен на образованост на децата и родители”, „Перспективи и бъдеще за децата в семейството”. Активно се ангажираа и педагогическия състав, който бива квалифициран. В рамките на дните на отворените врати се представят постиженията на децата и учителите, провеждат ситуации пред родители.

❖ Проект „Партньорство в името на децата“ на ЦДГ „Слънце“ гр. Враца в партньорство със сдружение „Нов път”, с . Хайредин

Проектът цели осъзнаване на образованието като ценност от родителите чрез повишена мотивация за активно участие в живота на детската градина, преодолени стереотипи и изградени нагласи за подкрепа стремежа на деца за образование и самочувствие на родителите за търсени и желани партньори на учебното заведение. Дейностите са включват родителите на децата обучавани и възпитавани в филиала на ЦДГ „Слънце” в село Лиляче. Чрез създаване на клубовете „Когато бях малък” и „Партньорство” родителите се включат в живота на детската градина, запознават се отблизо с дейностите и постиженията, както и с проблемите на своите деца в детското заведение. Експерти специалисти – психолог, педиатър и експерт образование - ги помагат да решават проблеми и да намират необходимата им информация по всички въпроси за развитието и здравето на децата. Чрез срещи на учители и родители се дава възможност да се опознаят и да бъдат представяни добри практики в областта на образователната интеграция. Заключителното тържество – спортен празник „Нашата детска градина“ показва поставеното начало за съвместно партньорство в името на децата и прилагане на практика изведените добри примери за общуване с родителите. До началото на проекта с родителите на децата от филиала на детската градина не се е работило. Проектът е насочен към 20 родителите и настойници или членове на разширеното семейство, които полагат грижи за детето (баби, дядовци, лели или др.),

към родители които не изпращат редовно децата в детската градина поради различни причини. Работи се посредством общностен работник.

❖ Проект „Родителите в процеса на образователна интеграция на децата от ромски произход“ на ЦДГ „Детска радост“, гр. Долна Оряховица

Основна цел на проекта е осигуряване на равен достъп, придобиване на социална, познавателна и специална подготовка, гарантираща комуникативна и действена компетентност на децата, които ще им помогнат да разберат света, в който живеят и да осъзнаят собствената си значимост. Сред специфичните цели са: идентифициране на основните подходи за привличане на родителите и по-широката общественост като партньори в процесите за образователна интеграция на децата от ромски произход; стимулиране участието на семейството в образователния процес; повишаване грамотността и социалните компетентности на възрастните роми; развитие на образователния капацитет на образователните институции за обучения на родители; създаване на атмосфера на толерантност и уважение между деца, родители, педагози и представители на по-широка общественост от различен етничен произход.

Дейностите включват „Родители в детската градина” – училище за родители, което включва обучения „Образование без предразсъдъци”, „Межкултурни отношения в детската градина”; „Необходимост от интеграция на деца от етнически малцинства”; „Семейството като фактор на възпитанието – цели и функции”; „Детската градина като фактор на възпитанието – цели и функции”; „Образованието – път към успеха”; „Общуването родители – деца. Справяне с проблемно поведение.” и др.

От друга страна, децата, заедно със своите родители проучват бита и културата на различните етноси - празнуване на характерни за етногрупа празници, изработване на характерни изделия.

❖ Проект „Училище за родители“ на ОУ „Христаки Павлович“, гр. Дупница в партньорство със сдружение „Амала - Приятели“

В рамките на проекта се създават устойчиви механизми за социална работа с родителите на ромските ученици. Работи се в посока промяна на стереотипи и предразсъдъци, промяна на ценностна система и осъзнаване на необходимостта от придобиване на образователен ценз. Дейностите са насочени към мотивиране на родителите да оказват подкрепа на децата си за продължаване на образованието.

Създават се условия за самоподкрепа от страна на родителите, насърчаване на доброволчеството и по-активното им участие както в обучението на техните деца, така и в осъзнаването на необходимостта от учене през целия живот за самите тях. Родителите се включват чрез партньорствата с НПО сектора, с цел гарантиране правото на равен достъп и създаване на предпоставки за успешната социализация, съхраняване на културната идентичност и изграждане на взаимно уважение, толерантност и разбирателство. Проектът представлява изключително успешна система от мероприятия за работа с родителите, тъй като работата с ромските родители е ключова за спиране на отпадане от училище.

Проектът е в пълно съответствие с насоките за кандидатстване по КП 33.12 - 2013 и има за своя основна цел приобщаване и приемане на родителите - роми към образователния процес и засилване на участието им в училищния живот. Цялостната концепция за оказване на положително влияние върху промяна на статуквото на маргинализирани социални групи, чрез интегрирани мерки и подходи, допринасят за постигане и изпълнение на общата и специфичните цели на настоящата конкурсна процедура, водещи до повишаване на интереса и мотивацията им за повишаване на образованието на техните деца, насърчаване на доброволчеството и по-активното им участие както в обучението на техните деца, така и в осъзнаването на необходимостта от учене през целия живот за самите тях и създаване на трайни механизми за осъществяване на образователната интеграция.

В проекта се отделя по-специално внимание за допълнителна работа с ромските родители, чрез включване в обучителни семинари, социална работа на терен, непрекъснати психологически консултации за осъзнаване на необходимостта от придобиване на образование, което ги прави по-мотивирани да изпращат децата си редовно на училище, да се интересуват за успеха им, да се включват активно в училищния живот та дори да участват в училищни настоятелства.

Целевата група по проекта включва 168 родители на ромските ученици, 177 деца, ученици и младежи, 18 учители.

❖ Проект „Добре дошли в училище, родители“, ОУ „Васил Левски“, с.Леденик, област В. Търново

Целта на проекта е търсене на добри практики и съвременни форми за извънкласна дейност, като при подготовката и осъществяването им се включват и родителите и

изграждане на доверие и подобряване на партньорството между училището и семейството. Сред задачите на проекта са: привличане на родителите като съмишленици и участници в училищните инициативи; преодоляване на напрежението в комуникацията ученици – родители – учители; стимулиране на детското творчество и спортните занимания чрез осмисляне на свободното време; изграждане на умения за работа в екип; подобряване на микроклимата в класовете и между класовете.

Целева група по проекта са общо 32 ученици, от тях 27 ромчета, 5 турчета, 3 преподаватели, родители – 20.

Чрез тренинги на родители те са приобщени към живота в училище. Дейността се организира в клубове като например „Многоликия фолклор”, „Да на спорта, не на агресията“.

❖ Проект „Активни родители – гаранция за успех“, на Професионална гимназия по хранене и земеделие „Дмитрий Иванович Менделеев” гр. Лом в партньорство с Фондация „Рома“ – Лом.

Проекта цели създаване на група от активни родители, които да спомогнат за редовното посещение и намаляване на броя на отпадналите деца от ромските произход в училище, чрез осъществяване на дейности в няколко основни линии: представяне на училището като привлекателно място за децата сред ромската общност на територията на град Лом и съседните села; създаване на активни връзки между родители и педагогическия персонал; оказване на подкрепа на родители, чрез предоставяне на различни консултации свързани с разрешаване на проблеми оказващи влияние върху развитието на децата им; запознаване на педагогическия персонал с културните различия и кодове на ромската общност. Дейностите се осъществяват в ромските квартали на територията на град Лом и околните села, в училище и в офиса на партньора. Организиран са съвместни мероприятия между ромските родители и педагогическия персонал извън града, за да им се предостави възможност да се опознаят и да изградят доверие помежду си. Дейностите се осъществяват от екипа за управление и от екипа на партньора, който има над 17 годишен опит при работа с ромски родители по образователни проекти.

Дейностите по проекта са насочени към осигуряване на условия за включване на родителите и семействата в образователния процес. Те са фокусирани върху личностното развитие на родителите от ромската общност, мотивацията им за по-добро образование на техните деца и съпричастност към училищния живот. В резултат от

проекта поне 50 родители от ромската общност са приобщени към училищния живот. Създадена е активна група от ромски родители, която активно взаимодейства с учителите и пренася техните послания в ромските квартали.

Организираните информационни кампании включват около 500 родители като преки бенефициенти и други 500 непреки. Чрез тези кампании се информира ромската общност за възможностите, които предоставя училище ПГХЗ” Дм. Ив. Менделеев и възможностите за трудова реализация на техните деца след завършването на средно образование. В обученията по проекта са включени 30 учители и 50 родители, а като непреки участници в проекта са 180 ромски деца на родителите участващи в проекта. Проектът предлага успешен модел за ангажиране на родителите в заниманията на учениците способства за изграждане на по-добри връзки между училището и семейството.

❖ Проект „Родителска академия - Заедно ще успеем“ на община Лясковец в партньорство със сдружение „Училищно настоятелство при Основно училище „Петко Рачев Славейков” – с. Джулюница, община Лясковец, област Велико Търново

Проектът включва сформирание на Родителска академия, в която ще се реализират дейности, свързани с обучение на общо 45 родители на деца от ЦДГ ”Щастливо детство”, с. Добри дял и на ученици от 1-8 клас ОУ ”П.Р.Славейков” с. Джулюница. разделени на три групи по 15 участника във всяка група, в три направления: Образователно – за разширяване на познанията на родителите по актуални за тях въпроси, свързани с отглеждането, възпитанието и психо-физическото развитие на децата през различните възрасти, както и мултикултурно образование за произхода и историята на различните етноси в България. Социално – за развитие на социалните и езиковите компетенции на родители и деца от различен етнически произход, възраст, социален статус, както и за придобиване на уменията за работа в екип, чрез интерактивни методи, атрактивни развиващи и опознавателни игри и състезания, и Екология – туризъм – академия на открито сред природата: бяло; зелено и синьо училище- за повишаване на знанията от областта на природознанието, географията, както и създаване на практически умения за оцеляване в природата.

Целта на проектното ни предложение да се създаде и наложи една нова форма за работа с родители от различни етноси - Академия за родители, като позитивна практика за преодоляване на предразсъдъци и успешно интегриране на ромските ученици сред

българските им връстници, която да предостави възможност в различна и атрактивна среда на деца и родители да учат и творят заедно, да представят своя фолклор и култура, да обогатят знанията и уменията си по различни проблеми, свързани с образованието и възпитанието на децата, да получат нови езикови компетентности, да работят в екип, да завържат социални контакт, съхранявайки своята идентичност. Успешната реализация на проекта ще подпомогне стартиралите процеси на интеграция на ромските ученици в образователните институции в община Лясковец и ще допринесе за увеличаване на мотивацията на родителите за по-активно участие в училищния живот

Сред приносите на проекта са: максимално привличане на ромски деца от двете населени места във формите на предучилищно възпитание и подготовка и успешно започване на 1 клас; намаляване броя на застрашените от отпадане от училище ромски деца и създаване на устойчиви форми за привличането и задържането им в училищната среда; обхващане на 6 годишните деца от ромски произход в предучилищна подготовка; въвеждане на подходящи и атрактивни форми на образование за ромски родители и работа най-вече с родителите на ученици, застрашени от отпадане, създаване на привлекателна, емоционална и силно мотивираща среда за пълноценна работа.

Целева група включва деца – 15 деца от Ц Д Г „Щастливо детство” с. Добри дял, 30 ученика от ОУ „П.Р.Славейков”, 20 ученици от 1 до 8 клас от ромски произход, 10 ученика от 1 до 8 клас от друг етнически произход (българи, каракачани, турци) с обучителни затруднения в овладяването на българския език, както и 45 родители на деца и ученици от двете учебни заведения, и 3 учителя. Непреки участници в проекта са местните общности, 135 ученици от училището, както и 27 деца от детската градина в и село Добри дял, които участват в общите мероприятия на Академията. Изчислено е, че като резултат от дейностите по проекта са приобщени 15 % от родителите към училището, в резултат на създаване на благоприятна среда и доверие на родителите на децата и учениците от ромски произход, които са интегрирани към образователните институции – детска градина, училище.

❖ Проект „Родителите – равностоен партньор в нашето училище“ на IX ОУ „Св.св. Кирил и Методий“, гр. Сливен

Основна цел на проекта е да се изгради здравословна учебно-възпитателна среда чрез подобряване на взаимодействието между семейство и училище и стимулиране на отговорно и позитивно родителство. Сред специфичните цели са: мотивиране на родителите на деца-билингви за въвеждането им в училище; установяване на допълнителни форми за по-добро ориентиране на родителите и бъдещите ученици; осигуряване на плавно въвеждане на деца-билингви в подготвителни групи и в училище; създаване атмосфера на взаимно уважение, толерантност и разбирателство между представителите на различни етнически групи; осигуряване на прозрачност, широка информираност и диалог с всички институции, имащи отношение към образователния процес.

Целева група по проекта са 51 ученици, от които 24 ромчета, 8 турчета, 12 каракачани и 7 българчета, 3 преподаватели, и 14 родители.

Особено интересен подход е сформирането на фокус група „Учители – родители - ученици“ за преодоляване на негативната нагласа и недоверие у родителите към образователния процес и необходимостта от интеграция на техните деца в училище.

VI. ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ

1.Изводи

Оценката за общата работа на ЦОИДУЕМ по оценяваните програми е изключително висока. Екипът демонстрира професионализъм в работата, съветва бенефициентите по време на всички етапи на проекта, осъществява навременен и коректен КП 33.12-2013, дава стратегически насоки и мотивира екипите по време на реализацията на проектите. Тъй като в предходни процедури проверките по места се оказват много полезни за екипите както по отношение на текущите дейности, така и по отношение на отчетността на проектите, в настоящата процедура екипите отбелязват липсата на такива посещения като недостатък. От друга страна, отзивчивостта на екипа на Центъра и бързата реакция при възникване на въпрос и проблем, компенсират липсата на мониторингови посещения. Макар едно от изискванията към проектите е проектното предложение да съдържа елемент на иновативност, в повечето от проектите се наблюдава следване на насоките за работа от вече създадени документи и стратегии. Иновативността в този смисъл се изразява във факта, че тези дейности в много случаи се въвеждат за първи път или стават фокус на работа в дейността на образователните институции. По отношения на изискването на добре представена корелация между дейностите в проекта и Стратегия/Програма/ План за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства на кандидата, може да бъде посочено, че всички проекти се вписват напълно в такива програми. В проектите се обръща подробно внимание на стратегическите документи и програми, които се явяват рамка за реализацията им. Особено важен е фактът, че вече всяка област и община разполагат с такива стратегически документи, с които педагозите, реализиращи проекти, са подробно запознати. Интересно е да се отбележи, че и критерият за ефективно партньорство, изразено чрез балансирано разпределение на дейностите и отговорностите по проекта между Водещата институция и Партньора, е напълно реализиран. Докато в някои от предходните процедури, както и изобщо понякога в проектния мениджмънт, партньорствата бяха понякога формални, то във всички три приоритета на настоящата конкурсна процедура партньорствата са активно реализирани. Партньорите имат ключова (а понякога и водеща) роля в изготвянето и реализирането на проектите. Като най-важна оценяваме ролята на партньорите в Приоритет 3, при който образователните институции разчитат на местни неправителствени организации, обществени съвети и настоятелства за работа сред

общностите и привличане на родителите в проектните дейности. В този смисъл е изпълнено, макар и частично, изискването за привличане и включване на представители от общностите в проектните дейности. В някои случаи като например Лом, Дупница, Хайредин, Ботевград проектите са реализирани в партньорство с ромска организация, и в тях са включени като част от екипа роми. Но в повечето проекти би могло да се очаква повече по отношение на включване на местната общност и привличане като част от екипа, не само като целева група, на по-активни личности от местната етническа общност.

Релевантност на проектите по отношение на програмата

Всички проекти, подкрепени от КП 33.12-2013 на ЦОИДУЕМ като зададени цели, задачи и планирани дейности, съответстват на стратегическите цели на ЦОИДУЕМ и на съответните приоритети, теми и примерни дейности по конкурсната процедура. Повечето от тях са осъществени съгласно плана и със стремеж да се изпълнят заложените дейности. По отношение на учениците и децата най-често избираният подход е свързан с извънкласни дейности от типа на школи, курсове, кръжоци и занимания (артистични, музикални, спортни, етнографски и събирателски и др.). По отношение на педагогически персонал, най-много са проектите, свързани с обучения на педагози, въвеждане на методика и практически познания по компонент „интеркултурна компетентност“. В работата с родители по принцип е най-голямото предизвикателство, преобладават дейностите, свързани с повишаване на компетенциите на родителите чрез срещи, беседи, обучения, информационни лекции, обсъждания, които да създадат доверие между педагози и родители, и които да възпитат по мотивирани родители.

По отношение на дейности за осъществяване на вътрешен мониторинг на проекта – провеждане на тестове за оценка напредъка на децата, постъпили в приемни училища/детска градина и осигуряване на мерки за наваксване на пропуснати знания, материал и др., всички проекти залагат такива дейности.

Дейности в раздел осигуряване на информираност и публичност по проекта присъстват във всички проекти. Обикновено тази дейност се обезпечават чрез рекламни материали и брошури, и чрез разпространяване информацията на местно ниво, като, съгласно изискванията за реализиране на проекта, на всички присъства логото на ЦОИДУЕМ. Тук оценката би могла да бъде задоволителна за всички проекти по конкурсната процедура.

По отношение на балансирано разпределение на учениците/децата от ромски произход в приемните училища като гарант за устойчиво интегриране на ромски деца и ученици в приемно училище, бихме могли да оценим проектите като много успешни. Повечето от проектите развиват дейности, които включват деца от ромски произход в мерки от десегрегационно естество.

По отношение на приоритетните дейности по КП 33.12-2013 могат да бъдат направени следните коментари:

Приоритет 1 Осигуряване на равен достъп до качествено образование на децата и учениците от етническите малцинства

По отношение на образователните и мотивационни дейности, свързани със задържането на децата в интегрираните училища – идентифициране на нуждите на децата, които се интегрират в приемното училище; предоставяне на информация за продължаване на образованието във всяка следваща степен; осигуряване на учебно-технически средства, учебници и учебни помагала и др., следва да отбележим, че такива дейности присъстват във всички проекти. Много от проектите са избрали дейности, които осигуряват социална интеграция на децата от най-ранна възраст. Затова е похвално, че реализиращите проекти са няколко детски градини, които обучават децата от най-ранна възраст и осъзнават ключовата роля, която имат по отношение не само на образователната, но и на социалната интеграция на децата. Още по-важно при този приоритет е, че има включили се регионални инспекторати, които работят по проекти за обучение на своите експерти, за да се постигне максимален ефекти в училищата към съответните области. Присъстват и проекти, в които се набляга на адаптиране към учебния процес на изоставачи с учебния материал ученици - разработване на планове/програми и провеждане на допълнителни занятия с децата и учениците. Особено важна е работата с деца в риск от отпадане и затова приоритетът подкрепя проекти за допълнителна подготовка на деца от етническите малцинства в детските градини за постъпване в първи клас. Макар проектите да решават „на парче“ проблемите при работа с деца билингви, които слабо владеят български език или изостават по даден предмет, все пак е положителен факт, че в тези проекти се набляга на работа с деца, които имат проблеми и са в потенциален риск от липса на ровен старт в училище. Големи са заслугите на проектите в това, че екипите включат в дейностите си деца, които се нуждаят специално внимание и от задържане.

Приоритет 2 Въвеждане и развиване на разнообразни форми на интеркултурно образование, насочено към запазване и развитие на културната идентичност на етническите малцинства при деца и ученици

Дейностите по тези проекти подпомагат усилията на образователната институция в създаването на съвременни условия за обучение и възпитание и преодоляване на изолираността на различните етнически групи. Дейностите обикновено са извънкласни клубни и други занимания, които допринасят за развитие и запазване на културната идентичност. Сред най-честите дейности са: организиране на клубове, провеждане на празници, тренинги с родители и педагози, разширяване познанията на деца, родители и учители за работа в специфични условия в мултикултурна среда, обмяната на добри практики с училища. Работата в смесени групи, там, където децата от етническите малцинства учат с български деца, улеснява взаимното опознаване на децата от различните етноси. Нещо повече, често тези дейности водят и до повишаване на компетенциите на учениците, педагозите и родителите, като ги запознават с традициите на етническите малцинства. По този начин се повишава интеркултурната компетентност на учителите. По отношение на създаването на условия за по-привлекателно училище/детска градина за децата и учениците от ромски произход, можем да кажем, че всички проекти постигат своите цели. В много голяма степен чрез дейностите по проекта са разработени дейности, за да се упражнят различни компетенции от децата – художествени, комуникативни, креативни. В редки случаи се прилага иновативен подход. Като най-успешен пример от тези случаи оценяваме формиране на екипи за работа по ученически проекти на Първо ОУ, гр. Берковица.

Приоритет 3 Ефективна работа с родителите на децата и учениците от етническите малцинства, за превенция на отпадащите ученици и намаляване броя на безпричинните отсъствия

По отношение на дейността в раздел работа с родители – са включени дейности като приобщаване на родителите към училището; запознаване на родителите с най-често срещаните проблеми в училище; обучения и беседи на родители; ангажиране на родителите в училищния живот; привличане на родителите към дейността на училищното настоятелство (УН); дейности, които приобщават родителите към процеса на десегрегация и задържането на децата им в училище; дейности, които са съвместни

между ромски и български родители; работа с родители, които възпрепятстват децата си от редовно посещаване на учебни занятия. Тези дейности присъстват във всички проекти в една или друга степен, и в този смисъл целта на конкурсната процедура може да се счита за изпълнена. Все пак, екипите споделят, че най-проблемно звено остава работата с родители, които трябва да бъдат приобщавани и мотивирани. Все повече педагози съобщават и за тревожни факти, че проблемът не е етнически, а социален и ако родителите имаха работа, нивото на обществена и образователна интеграция би било по-голямо. Чрез този приоритет за първи път се въвеждат проекти за утвърждаване на модел за общуване „в триъгълника“ семейство–детска градина–училище и за привличане, често за първи път, на родителите в дейността на детската градина или училището. Повечето екипи споделят, че първоначално родителите се учудват на стартиращите дейности с тях, но след разяснителни кампании и най-вече чрез въвличане на местни хора от общността в лицето на организации и индивиди. По отношение на приоритетната дейност работа в общността – в част от проектите присъстват дейности като привличане на ключови, активни хора и доброволци в дейностите по проекта и работа с училището; включване на наставници от ромската общност, подпомагащи равния достъп на учениците в интеграционните процеси. Всички проекти, които имат този компонент отчитат изключителни успехи при въвличането на родители, защото ангажирането на човек от общността автоматично променя отношението на самата общност към проекта. Самите родители в тези проекти също оценяват високо факта, че хора от общността са ангажирани с проектите, и че образователните институции отварят вратите си за тях. А в проекти, в които такъв компонент липсва, остават проблеми в работата с родители.

По отношение на осигурени ефикасни мотивиращи дейности, спомагащи за задържането на децата в училище/детски градини насочени към родителите и създаване на благоприятна среда и доверие на родителите на децата и учениците от ромски произход, които са интегрирани в приемни училища/детски градини към институциите – община, училище, оценката е положителна. Във всички проекти присъства компонент за работа с родители, и независимо от крайните резултати, постоянните проблеми при работа с родители, и несигурността на постигнатите резултати, следва да оценим много положително факта, че родителите са основна целева група в проектите, финансирани от КП 33.12-2013. Работата с родители и тяхното активно въвличане в дейностите на институциите имат ключово значение за бъдещото отношение на семейството към тези институции и за успешната интеграция на техните деца. Положителен е фактът, че

всички проекти са разработили такива дейности и учителите все повече осъзнават значението на работата с родители, не в дидактически и лекторски режим, а в сътрудничество, в делегиране на отговорности на родителите, в активна работа с родители и цялата ромска общност. Особено показателен е факта, че след първоначалните бариери, съвместните дейности между български и ромски родители са също успешни, и на места те ще бъдат продължени.

Слабо застъпено в проектите е участието на родители роми в училищните настоятелства. Въпреки декларираната от страна на екипите и училищното ръководство значимост на въвличането на родителите, в единични случаи родители роми участват в училищното настоятелство. Нито един проект не завършва с включване на родители роми в настоятелствата. Парадокс е, че в училища, които са с предимно ромски деца, нито един родител от ромски произход не е включен в училищното настоятелство. Същият извод важи и за критерия създадени действащи смесени училищни настоятелства – такива случаи са единици, като става дума за настоятелства в процес на създаване. Проектите действително успяват да разработят дейности, в които въвличат родители от български и ромски произход, но до сформирание на настоятелства не се стига.

Във всички проекти, в които родителите са включени като целева група в проектите, се отчита повишена мотивация на родителите да изпращат децата/учениците на училище/детска градина и повишено доверие на родителите към училището като институция, особено в тези, в които са ангажирани роми от общността в реализация на проектните дейности.

2.Препоръки

Препоръките за подобряване на програмите и на подходите за осъществяване на дългосрочните и краткосрочни цели на ЦОИДУЕМ на база на направената оценка са следните:

По отношение на управлението на програмата

- Да продължи традицията на осъществяване на текущ мониторинг от страна на ЦОИДУЕМ, както финансов, така и методически – той се оценява като много полезен и в местата, където не е проведен се чувства неудовлетвореност и несигурност на екипа поради тази липса.
- Да продължи активната работа на експертите на ЦОИДУЕМ с екипите,

осъществяващи проектите при текущи въпроси и проблеми.

- ЦОИДУЕМ да координира дейностите и програмите си с други действащи лица и донори, като например Структурни фондове, УНИЦЕФ, фондация „Америка за България“ и др., и да помисли и за общи конкурсни процедури или програми.

По отношение на ефективност и ефикасност на изпълнението на проектите:

- Да продължи практиката на процедура или приоритет, посветена на работа с родители и настойници.
- Да се подкрепят проекти, които предлагат реално въвличане на родители роми чрез членство в училищно настоятелство, участие в проекта и в екипа на проекта, и други дейности.
- Да продължат програмите, които адресират проблема с деца в риск от отпадане чрез дейности за по-добрата им интеграция в образователната институция.
- Да се стимулират дейности, които развиват доброволчество сред местни инициативи с участието на смесено (българско и ромско) население и създават чувство за единство на местна общност – като например благотворителни акции, облагородяване на училищната база на доброволни начала и др.

Устойчивост и мултиплициране на резултатите

- По-активно да продължи практиката по актуализиране и обогатяване на базата в рубрика „Добри практики“ на ЦОИДУЕМ и да се разпраща линка към имейл адреси от контактите на ЦОИДУЕМ.
- Да се включат компоненти в проектите, които разчитат на сътрудничеството с местната власт и местната общност, за да се осигури устойчивост на дейностите чрез вписването им в местните интеграционни политики.
- Да продължат да се стимулират екипите да развиват тип дейности, които позволяват мултиплициране без проектни ресурси.
- ЦОИДУЕМ да помисли върху инициатива/проект/дейност, която да се нарича „Наръчник да добри практики в образователната интеграция“, в рамките на която да се изготви публикация от типа представяне на случаите (case studies) на успешни проекти, които могат да служат за пример и модел. Публикацията да се изготви от експерти, запознати с конкурсните процедури и да се разпространява в електронен вариант на сайта на ЦОИДУЕМ, като се актуализира периодически.

Общи препоръки за осъществяване на дългосрочните и краткосрочни цели на ЦОИДУЕМ

- Да продължат конкурсни процедури и приоритетни програми, които да адресират проблема с отпадащите и застрашени от отпадане деца, и чиято целева група да са учениците, които имат най-голяма нужда от интеграция и реинтеграция (ученици в риск).
- Да продължат конкурсни процедури и приоритетни програми, които да са насочени към работа с родители и настойници, така че да се осъществи връзка между училище-семейство-ученик.
- Да се започнат инициативи за регламентирането (не само чрез проекти) на по-активно взаимодействие между училище и местна общност в лицето на родители и настойници.
- Да се помисли за разработването на програми на принципа „овластяване на ученика“, които да включват на ниво планиране и изпълнение самите ученици. Учениците не бива да са само „целева група“, а съ-участник в реализирането на проектите, които да смятат за свои.
- Да се изготви специална програма, посветена на качествено образование в подготвителните групи за деца билингви, тъй като предучилищната подготовка на места е незадоволителна.
- Да се разработят стратегически дейности, които обхващат деца от етническите малцинства от най-ранна детска възраст, а не само деца в предучилищна възраст.
- ЦОИДУЕМ да инициира конкретни мерки и механизми, които гарантират включване на децата от етническите малцинства в процеса на образование още от 3-годишна възраст с дългосрочна задача всички деца да започват образованието си на тази възраст.
- Да се разработят мерки и механизми, в сътрудничество с МОН и съответните институции на Р България, за отпадане на таксата за обучение на деца в детските градини, тъй като на повечето места това е единствената причина за липсата на посещаемост от етническите малцинства.

➤ Да се разработят програми, насочени към стимулиране на образователното ниво ученици от етническите малцинства след завършване на основно образование, за да се преодолее проблемът с липсата на продължаване на образованието на деца, особено на ромски момичето от села с основно училище, след 8 клас.